

MATERIAŁ INFORMACYJNY

DOTYCZĄCY PŁATNOŚCI Z TYTUŁU PRAKTYK ROLNICZYCH
KORZYSTNYCH DLA KLIMATU I ŚRODOWISKA
(zazielenienie)

Warszawa, luty 2020 r.

UWAGA: Niniejszy materiał ma charakter wyłącznie informacyjny i nie zastępuje prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej. Treść materiału nie może być podstawą do jakichkolwiek roszczeń prawnych.

Spis treści

I.	WSTĘP	- 4 -
II.	DYWERSYFIKACJA UPRAW	- 6 -
III.	UTRZYMANIE TRWAŁYCH UŻYTKÓW ZIELONYCH (TUZ)	- 9 -
IV.	UTRZYMANIE OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH (EFA)	- 11 -
A.	LISTA OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH (EFA)	- 13 -
B.	„PRZYLEGAJĄCE” OBSZARY PROEKOLOGICZNE	- 19 -
C.	WSPÓŁCZYNNIKI WAŻENIA I PRZEKSZTAŁCENIA (KONWERSJI)	- 22 -
D.	UTRZYMANIE OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH W GOSPODARSTWIE W PRAKTYCE	- 23 -
E.	WSPÓLNA REALIZACJA PRAKTYKI UTRZYMANIA OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH	- 26 -
V.	SANKCJE ZA ZAZIELENIENIE	- 27 -
VI.	SŁOWNICZEK POJĘĆ	- 28 -
VII.	ZAŁĄCZNIKI:	- 29 -
	Załącznik nr 1 – Przykładowa lista gatunków zaliczanych do upraw trwałych	- 29 -
	Załącznik nr 2 – Przykładowa lista gatunków roślin zaliczanych do „traw i innych pastewnych roślin zielnych”	- 29 -
	Załącznik nr 3 – Uprawa	- 30 -
	Załącznik nr 4 – Przykładowa lista mieszanek (nie należących do „traw i innych pastewnych roślin zielnych”) uprawianych jako uprawa główna	- 42 -
	Załącznik nr 5 – Lista gatunków roślin miododajnych (bogatych w pyłek i nektar)	- 43 -
	Załącznik nr 6 – Przykładowa lista gatunków roślin bobowatych drobnonasiennych, które mogą być uprawiane jako wsiewka w uprawę główną	- 44 -
	Załącznik nr 7 – Przykładowa lista gatunków, z których jest możliwe tworzenie mieszanek międzyplonów/pokrywy zielonej uznawanych za obszary proekologiczne	- 44 -
	Załącznik nr 8 – Lista roślin wiążących azot, których uprawa będzie uznana za obszar EFA	- 46 -
	Załącznik nr 9 – Matryca współczynników ważenia i przekształcenia (konwersji) dla obszarów proekologicznych EFA	- 47 -

I. WSTĘP

Płatność z tytułu *praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska*, czyli **zazielenienie**, to obowiązkowy komponent nowego systemu płatności bezpośrednich, który został wprowadzony w celu poprawy wyników w zakresie oddziaływania na środowisko.

Zazielenienie jest realizowane przez:

- **dywersyfikację upraw**,
- **utrzymanie trwałych użytków zielonych (TUZ)**,
- **utrzymanie obszarów proekologicznych (EFA¹)**.

Możliwa jest realizacja dywersyfikacji upraw poprzez praktykę równoważną w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020 Pakiet I Rolnictwo zrównoważone, spełniając wymóg: „zastosowanie co najmniej 4 upraw w plonie głównym w danym roku, przy czym uprawa, która zajmuje największą powierzchnię gruntów ornych, jak i uprawa zbóż nie może przekraczać 65% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie. Jednocześnie udział każdej z czterech upraw nie może być mniejszy niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie, a w przypadku zastosowania więcej niż 4 upraw udział każdej z trzech największych z tych upraw z osobna nie może być mniejszy niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie oraz udział pozostałych upraw łącznie nie może być mniejszy niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie”.

Wszyscy rolnicy uprawnieni do jednolitej płatności obszarowej zobowiązani są do realizacji zazielenienia. W zależności od powierzchni posiadanych w gospodarstwie gruntów ornych, udziału trwałych użytków zielonych oraz występowania trwałych użytków zielonych cennych przyrodniczo, rolnicy są zobowiązani do przestrzegania jednej, dwóch lub trzech praktyk zazielenienia.

Jednocześnie mając na względzie, że np. gospodarstwa z dużym udziałem trwałych użytków zielonych, czy gospodarstwa mniejsze, które z uwagi na swoją strukturę (mozaikowość, tradycyjne metody agrotechniki) już realizują funkcje środowiskowe, w przepisach unijnych określono szereg **wyłączeń z obowiązku stosowania praktyk zazielenienia**. Dotyczy to m.in. gospodarstw, w których ponad 75% użytków rolnych to trwałe użytki zielone lub gospodarstwa o wysokim (ponad 75%) udziale gruntów ornych wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, ugorowanych lub wykorzystywanych do uprawy roślin strączkowych, które z uwagi na korzystne oddziaływanie na środowisko, są zwolnione z obowiązku realizacji dywersyfikacji upraw lub utrzymywania obszarów proekologicznych².

---

¹ EFA – ang. *ecological focus area*.

² Patrz – wyłączenia w zakresie praktyki dywersyfikacji upraw i praktyki utrzymania obszarów proekologicznych.

Gospodarstwa uczestniczące w **systemie dla małych gospodarstw rolnych** zgodnie z art. 61 rozporządzenia (UE) nr 1307/2013³, pomimo, że są zwolnione z realizacji zazielenienia są uprawnione do otrzymania tej płatności.

Grunty objęte uprawami trwałymi są wyłączone z obowiązku spełniania zazielenienia. W załączniku nr 1 przedstawiono przykładową listę roślin zaliczanych do upraw trwałych.

Ponadto z uwagi na udowodnione korzyści dla środowiska wynikające z systemów rolnictwa ekologicznego, płatność za zazielenienie w sposób automatyczny otrzymują rolnicy prowadzący produkcję rolniczą zgodnie z zasadami **rolnictwa ekologicznego**⁴ – przepis ten ma zastosowanie jedynie do tej części obszaru gospodarstwa rolnego, na której jest prowadzona produkcja ekologiczna zgodnie z art. 11 rozporządzenia (WE) nr 834/2007. Oznacza to, że na pozostałej części gospodarstwa rolnik objęty jest obowiązkiem spełniania praktyk zazielenienia – w zależności od powierzchni gruntów ornych w tej pozostałej części gospodarstwa, udziału trwałych użytków zielonych oraz występowania trwałych użytków zielonych cennych przyrodniczo, rolnik zobowiązany będzie do spełniania jednej, dwóch lub trzech praktyk zazielenienia. Jednakże rolnik może zrezygnować z automatycznego zwolnienia go z obowiązku przestrzegania wymogów zazielenienia. Wówczas zobowiązany będzie do spełniania zazielenienia w całym gospodarstwie.

W przypadku niespełnienia obowiązków w zakresie zazielenienia, przepisy unijne przewidują stosowanie sankcji poprzez odpowiednie zmniejszenie kwoty płatności (*patrz – rozdział: Sankcje za zazielenienie*).

Ważne!

Powierzchnia gruntów ornych (GO), na podstawie której ustala się obowiązki w zakresie dywersyfikacji upraw oraz utrzymania obszarów EFA, liczona jest od wszystkich GO w gospodarstwie, do której wlicza się także powierzchnię odrębnych działek rolnych o powierzchni od 0,01 ha do 0,1 ha, na których jest prowadzona działalność rolnicza, ale do których nie przysługuje płatność (z tego względu, że działka nie spełnia minimalnej powierzchni określonej dla działki rolnej).

Oznacza to, że np. działka rolna o powierzchni 0,05 ha gruntów ornych powinna zostać wliczona do powierzchni gruntów ornych w celu wyliczenia zobowiązania w ramach dywersyfikacji upraw oraz utrzymania obszarów EFA.

---

³ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) NR 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009.

⁴ Spełniający wymogi określone w art. 29 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 834/2007.

II. DYWERSYFIKACJA UPRAW

Zaproponowane rozwiązania w zakresie dywersyfikacji upraw korzystnie oddziałują na środowisko, realizując cele ochrony gleby poprzez polepszenie jej jakości.

Dotyczy gospodarstw rolnych o powierzchni od 10 ha gruntów ornych.

Gospodarstwa, w których występuje:

- a) **od 10 do 30 ha gruntów ornych** – zobowiązane są do prowadzenia co najmniej **2 różnych upraw** na gruntach ornych, przy czym uprawa główna nie może zajmować więcej niż **75% gruntów ornych**;
- b) **powyżej 30 ha gruntów ornych** – zobowiązane są do prowadzenia co najmniej **3 różnych upraw** na gruntach ornych, przy czym uprawa główna nie może zajmować więcej niż **75% gruntów ornych**, a dwie uprawy główne łącznie nie mogą zajmować więcej niż **95% gruntów ornych**.

Wymogi dotyczące maksymalnych progów dla upraw głównych (75% i 95%) nie dotyczą gospodarstw, **w których trawa lub inne pastewne rośliny zielne⁵ lub grunt ugorowany zajmują więcej niż 75% gruntów ornych**. W takich przypadkach uprawa główna na pozostałych gruntach ornych nie może zajmować więcej niż 75% pozostałego gruntu ornego, z wyjątkiem przypadku, gdy ten pozostały obszar jest pokryty trawą lub innymi pastewnymi roślinami zielnymi lub stanowi grunt ugorowany.

Za **odrębną uprawę** (patrz – załącznik nr 3) uznaje się:

- rodzaj w klasyfikacji botanicznej upraw,
- pszenicę orkisz *Triticum spelta*,
- formę ozimą i jarą tego samego rodzaju,
- gatunek z rodzin kapustowatych (Brassicaceae), psiankowatych (Solanaceae) i dyniowatych (Cucurbitaceae),
- grunt ugorowany,
- trawę lub inne pastewne rośliny zielne.

Zasady deklarowania różnych mieszanek oraz upraw występujących na małych powierzchniach:

Obszary zajęte przez więcej niż jedną uprawę należy w celu obliczania udziału różnych upraw w odniesieniu do dywersyfikacji traktować w następujący sposób:

- obszary, na których prowadzone są obok siebie odrębne uprawy, z których każda

⁵ Patrz – Słowniczek pojęć oraz załącznik 2 – Przykładowa lista gatunków roślin zaliczanych do „traw i innych pastewnych roślin zielnych”.

(np. marchew, pietruszka, seler, itd.) ma powierzchnię mniejszą niż 0,1 ha (ich łączna powierzchnia może być większa od 0,1 ha), są uznawane za jedną uprawę mieszaną.

- obszary, na których wysiewa się mieszankę nasion są uznawane za oddzielne uprawy, pod warunkiem, że można ustalić, że gatunki z różnych mieszanek nasion różnią się od siebie. Przykładowo, w przypadku obecności w gospodarstwie mieszanki jęczmienia jarego z owsem siewnym, mieszanki żyta ozimego z wyką kosmatą oraz mieszanki bobiku z łubinem żółtym i z wyką siewną, uprawy takie będą traktowane jako oddzielne uprawy. Przykładowa lista mieszanek uprawianych jako uprawa główna została określona w załączniku nr 4.

Jednakże mieszanki bobowatych drobnonasiennych z trawą (uprawiane na gruntach ornych) należą do uprawy „trawa lub inne pastewne rośliny zielne”. Przykładowo, w przypadku obecności w gospodarstwie na gruntach ornych: trawy w siewie czystym, mieszanki traw oraz mieszanki traw z bobowatymi drobnonasiennymi, będą one zaliczone do tej samej uprawy.

- na obszarze, na którym stosuje się uprawę mieszaną polegającą na jednoczesnym prowadzeniu dwóch lub większej liczby upraw w oddzielnych rzędach, każdą uprawę liczy się jako oddzielną, jeśli pokrywa ona co najmniej 25% tego obszaru. Powierzchnię obszaru pokrytego oddzielnymi uprawami oblicza się, dzieląc obszar uprawy mieszanej przez liczbę upraw pokrywających co najmniej 25% tego obszaru, niezależnie od faktycznego udziału danej uprawy na tym obszarze. Jeżeli na danym obszarze żadna z roślin wchodzących w skład uprawy mieszanej (uprawianej w rzędach) nie pokrywa co najmniej 25%, uznaje się go za uprawę mieszaną.
- obszary, na których w główną uprawę wsiewa się drugą uprawę, uznaje się za obszary zajęte jedynie pod uprawę główną.

W okresie **od 1 czerwca do 31 lipca** organ kontrolny sprawdza realizację dywersyfikacji upraw, tzn. czy w tym okresie rośliny są uprawiane i zajmują określony odsetek powierzchni gruntów ornych. Kontrola w tym zakresie jest możliwa zarówno na podstawie obecności uprawy, jak i na podstawie jej pozostałości (np. ścierniska) znajdujących się na polu po zbiorze (w niektórych przypadkach także po zaoraniu).

W celu obliczenia udziału upraw w dywersyfikacji, daną powierzchnię gruntu ornego można uwzględnić tylko raz w jednym roku składania wniosków. Oznacza to, że w przypadku upraw następujących po sobie w jednym roku na tej samej powierzchni, w celu obliczania udziału różnych upraw w odniesieniu do dywersyfikacji zostanie uwzględniona tylko jedna uprawa, obecna na polu podczas wskazanego powyżej okresu.

ODSTĘPSTWA !

Z obowiązku realizacji dywersyfikacji upraw **zwolnione** są następujące gospodarstwa:

a) w których więcej niż 75% **gruntów ornych**:

- jest wykorzystywany do produkcji traw lub innych pastewnych roślin zielnych,
- jest ugorowany,
- jest wykorzystywany do uprawy roślin strączkowych lub
- stanowi sumę powyższych upraw.

b) w których więcej niż 75% **kwalifikujących się użytków rolnych**:

- stanowi trwałe użytki zielone,
- jest wykorzystywany do produkcji traw lub innych pastewnych roślin zielnych, lub
- stanowi sumę powyższych upraw.

c) w których więcej niż 50% obszarów w ramach zadeklarowanych gruntów ornych nie zostało zadeklarowane przez rolnika w jego wniosku o pomoc za poprzedni rok oraz, na podstawie porównania wniosków o pomoc, na wszystkich gruntach ornych są uprawiane inne rośliny niż w poprzednim roku kalendarzowym.

III. UTRZYMANIE TRWAŁYCH UŻYTKÓW ZIELONYCH (TUZ)

W celu ochrony trwałych użytków zielonych, które w dużym stopniu przyczyniają się do zachowania różnorodności biologicznej, a w szczególności odgrywają ważną rolę w pochłanianiu dwutlenku węgla i ochronie gleby, wprowadzono obowiązki dotyczące utrzymania trwałych użytków zielonych.

- 1) W ramach tych wymogów **na obszarach Natura 2000** obowiązuje **zakaz przekształcania lub zaorywania** wyznaczonych **cennych przyrodniczo trwałych użytków zielonych**, w tym obejmujących gleby torfowe i podmokłe, które wymagają ścisłej ochrony w celu osiągnięcia celów dyrektyw ptasiej (2009/147/WE) i siedliskowej (92/43/EWG).

W przypadku, gdy rolnik zaorze lub przekształci TUZ-y cenne przyrodniczo, oprócz sankcji w postaci zmniejszenia płatności, będzie miał obowiązek ponownego przekształcenia tego obszaru w trwałe użytki zielone.

Za trwałe użytki zielone cenne przyrodniczo zostały uznane:

- dla obszarów Natura 2000, dla których **do dnia 31 października 2015 r. ustanowiono plany zadań ochronnych albo plany ochrony**, te trwałe użytki zielone, dla których, w tych planach zadań ochronnych albo w planach ochrony, określono działania ochronne dla siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, położonych na tych trwałych użytkach zielonych;
- dla obszarów Natura 2000, dla których **do dnia 31 października 2015 r. nie ustanowiono planów zadań ochronnych albo planów ochrony**, te trwałe użytki zielone, wyznaczone w formie działek rolnych, które wskazane są w załączniku do **rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 marca 2015 r. w sprawie wyznaczenia trwałych użytków zielonych wartościowych pod względem środowiskowym** (Dz. U. poz. 348, z późn. zm.).

W okresie od dnia 1 listopada 2015 r. do dnia 15 czerwca 2017 r. ustanowiono kolejne plany zadań ochronnych i plany ochrony. W wyniku tych zmian dokonano aktualizacji statusu TUZ cennych przyrodniczo. Powyższe zmiany skutkowały nowelizacją ww. rozporządzenia, w wyniku której na obecnym etapie za trwałe użytki zielone cenne przyrodniczo uznawane są:

- dla obszarów Natura 2000, dla których **do dnia 15 czerwca 2017 r. ustanowiono plany zadań ochronnych albo plany ochrony**, te trwałe użytki zielone, dla których, w tych planach zadań ochronnych albo w planach ochrony, określono działania ochronne dla siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, położonych na tych trwałych użytkach zielonych;
- dla obszarów Natura 2000, dla których **do dnia 15 czerwca 2017 r. nie ustanowiono planów zadań ochronnych albo planów ochrony**, te trwałe użytki zielone, wyznaczone w formie działek rolnych, które wskazane są w załączniku do **rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi**.

- 2) Ponadto w celu zapobieżenia masowemu przekształcaniu TUZ w grunty orne, istnieje obowiązek utrzymania udziału TUZ w powierzchni gruntów rolnych **w skali całego kraju**, który **nie może się zmniejszyć o więcej niż 5% w stosunku do roku referencyjnego** z 2015 r. Jest to analogiczny mechanizm do wcześniej funkcjonującego w ramach zasady wzajemnej zgodności.

W przypadku zmniejszenia wskaźnika TUZ **o więcej niż 5% w skali kraju**, konieczne będzie wprowadzenie zakazu zaorywania TUZ oraz wdrożenie działań naprawczych polegających na zobowiązaniu rolników, którzy przekształcili trwałe użytki zielone do przywrócenia określonej powierzchni gruntu w TUZ lub odtworzenia takiej samej powierzchni TUZ na innym gruncie.

W 2019 r. roczny wskaźnik TUZ w odniesieniu do wskaźnika referencyjnego⁶ zmalał o 0,22%⁷.

---

⁶ Ogłoszony w Monitorze Polskim (M.P.) pozycja nr 1173.

⁷ Ogłoszony w M.P. pozycja nr 1139.

IV. UTRZYMANIE OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH (EFA)

Wprowadzenie praktyki dotyczącej obszarów proekologicznych miało na celu korzystne oddziaływanie na środowisko, w szczególności na ochronę i zwiększenie różnorodności biologicznej w gospodarstwach.

Obowiązek utrzymania obszarów proekologicznych (obszary EFA) dotyczy rolników posiadających **ponad 15 ha gruntów ornych**.

Co do zasady, wymóg zobowiązuje rolnika do przeznaczenia powierzchni odpowiadającej 5% powierzchni gruntów ornych na obszary EFA.

Niemniej jednak, w przypadku gdy rolnik posiada w gospodarstwie: elementy krajobrazu (przylegające do gruntów ornych), strefy buforowe/miedze (przylegające do gruntów ornych), zagajniki o krótkiej rotacji spełniające kryteria obszarów proekologicznych, obszary te również uwzględnia się przy wyliczaniu 5% powierzchni EFA.

Przykład:

OBSZAR	POWIERZCHNIA
GRUNT ORNY (GO)	40 ha
ZAGAJNIK O KRÓTKIEJ ROTACJI (potencjalne EFA)	5 ha
STREFY BUFOROWE/MIEDZE (przylegające do GO; potencjalne EFA)	5 ha*
PODSTAWA DO WYLICZENIA 5% EFA	50 ha
POWIERZCHNIA POTENCJALNEGO EFA	10 ha
MINIMALNA WYMAGANA POWIERZCHNIA EFA (5%)	2,5 ha

*Powierzchnię elementów liniowych (przylegających do gruntu ornego) tj. stref buforowych/miedz, zadrzewień liniowych itd. oraz drzew (przylegających do gruntu ornego) oblicza się poprzez pomnożenie faktycznej wielkości elementu EFA (długość lub sztuka) przez współczynnik konwersji.

ODSTĘPSTWA !

Z obowiązku realizacji utrzymania obszarów proekologicznych **zwolnione** są następujące gospodarstwa:

a) w których więcej niż 75 % **gruntów ornych**:

- jest wykorzystywany do produkcji traw lub innych pastewnych roślin zielnych,
- jest ugorowany,
- jest wykorzystywany do uprawy roślin strączkowych lub
- stanowi sumę powyższych upraw.

b) w których więcej niż 75 % **kwalityfikujących się użytków rolnych**:

- stanowi trwałe użytki zielone,
- jest wykorzystywany do produkcji traw lub innych pastewnych roślin zielnych lub
- stanowi sumę powyższych upraw.

A. LISTA OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH (EFA)

UWAGA! W 2019 R. DO KATALOGU OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH EFA DODANO NOWY ELEMENT – GRUNTY UGOROWANE Z ROŚLINAMI MIODODAJNYMI (BOGATYMI W PYŁEK I NEKTAR). NATOMIAST OBSZARY ZALESIONE PO 2008 R. W RAMACH PROW 2007-2013 (ZALESIENIA NA GRUNTACH ROLNYCH) I PROW 2014-2020, OD 2019 R. NIE SĄ UZNAWANE ZA OBSZARY EFA.

Do obszarów proekologicznych rolnicy mogą zaliczyć następujące elementy:

1) grunty ugorowane z roślinami miododajnymi (bogatymi w pyłek i nektar):

- na których w okresie **od dnia 1 stycznia do dnia 30 września** danego roku **nie jest prowadzona produkcja rolna**⁸;
- utworzone przez wysianie mieszanki **składającej się z co najmniej dwóch gatunków roślin miododajnych** z listy określonej w załączniku nr 5, przy czym gatunki typowo uprawne mogą być wysiewane wyłącznie w mieszance z pozostałymi (nieuprawnymi) gatunkami roślin i nie mogą dominować w mieszance.

Dopuszcza się udział traw lub innych zielnych roślin pastewnych⁹ w przedmiotowej mieszance, pod warunkiem, że nie są one dominujące w tej mieszance.

Powierzchnia zaliczana do obszaru EFA stanowi 150% powierzchni rzeczywistej (patrz – rozdział *Współczynniki ważenia i przekształcenia (konwersji)*).

Ważne! Na tego rodzaju obszarze EFA można stawiać ule.

2) pozostałe grunty ugorowane, na których w okresie **od dnia 1 stycznia do dnia 31 lipca** w danym roku **nie jest prowadzona produkcja rolna**.

Powierzchnia zaliczana do obszaru EFA stanowi 100% powierzchni rzeczywistej (patrz – rozdział *Współczynniki ważenia i przekształcenia (konwersji)*).

WAŻNE !

- na wszystkich ugorach deklarowanych jako EFA obowiązuje zakaz stosowania środków ochrony roślin, zakaz wysiewu i uprawy gatunków roślin na cele produkcyjne, w tym zakaz wypasu i koszenia;
- po okresie ugorowania można przywrócić grunty do produkcji.

⁸ Nieprowadzenie produkcji rolnej oznacza brak działalności rolniczej w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. c) ppkt (i) rozp. (UE) nr 1307/2013 (tj.: brak produkcji, hodowli lub uprawy produktów rolnych, w tym zbiorów, dojenja, hodowli zwierząt oraz utrzymywania zwierząt do celów gospodarskich), bez uszczerbku dla wymogów określonych w ramach normy dobrej kultury rolnej dotyczącej obowiązku ustanowienia okrywy glebowej na obszarach erozyjnych. Dozwolone są działania zmierzające do stworzenia zielonej pokrywy glebowej do celów różnorodności biologicznej, w tym siew mieszanki nasion dzikich kwiatów.

⁹ Patrz – Słowniczek pojęć oraz załącznik 2 – Przykładowa lista gatunków roślin zaliczanych do „traw i innych pastewnych roślin zielnych”.

3) elementy krajobrazu:

- A.** Chronione w ramach norm Dobrej Kultury Rolnej (DKR)¹⁰:
- a) **drzewa** będące pomnikami przyrody;
  - b) **oczka wodne** o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m²;
  - c) **rowy**, których szerokość nie przekracza 2 m;
- B.** Pozostałe elementy spełniające następujące kryteria:
- a) **żywoploty, pasy zadrzewione** – maksymalna szerokość elementu zaliczana do EFA wynosi 10 m. Elementy te nie mogą stanowić części lasu;
  - b) **zadrzewienia liniowe** – obejmujące drzewa o średnicy korony wynoszącej przynajmniej 4 m; odległość między koronami drzew nie powinna przekraczać 5 m. Elementy te nie mogą stanowić części lasu;
  - c) **rowy** – włączając otwarte ciek wodne służące do nawadniania lub odwadniania, z wyłączeniem kanałów wykonanych z betonu – maksymalna szerokość elementu zaliczana do EFA wynosi 10 m;
  - d) **pojedyncze drzewa** o średnicy korony minimum 4 m;
  - e) **zagajniki śródpolne** obejmujące drzewa, krzewy lub kamienie – maksymalna wielkość elementu zaliczana do EFA wynosi 0,3 ha z obiektów nie większych niż 0,5 ha. Elementy te nie mogą stanowić części lasu;
  - f) **oczka wodne** – maksymalna wielkość elementu zaliczana do EFA wynosi 0,3 ha z obiektów nie większych niż 1 ha. Zbiorników z betonu lub tworzywa sztucznego nie uznaje się za obszar proekologiczny. W przypadku gdy oczko wodne otacza roślinność nadbrzeżna, do powierzchni oczka wodnego wliczana jest strefa z roślinnością nadbrzeżną;

WAŻNE !

Wszystkie elementy krajobrazu deklarowane jako obszary proekologiczne muszą być w posiadaniu rolnika.

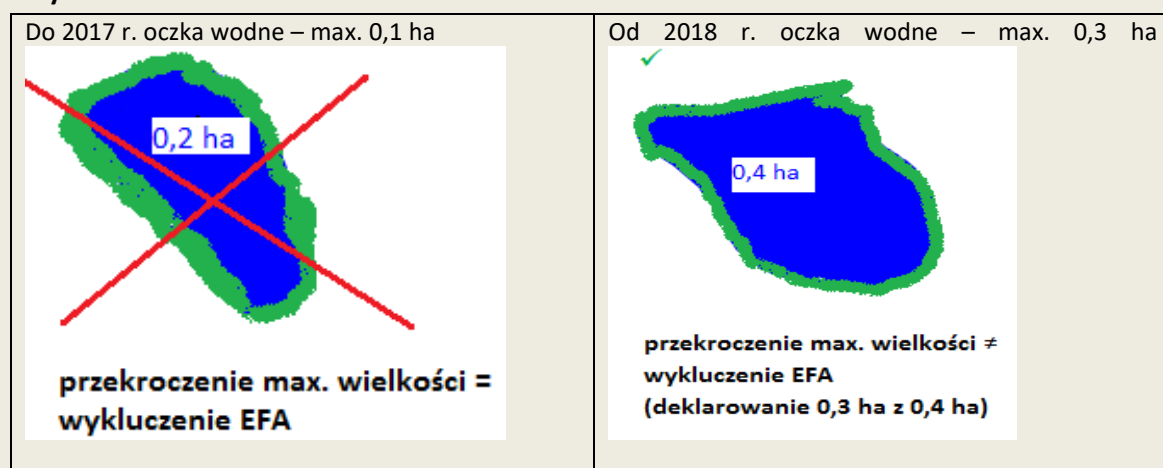
Za obszary proekologiczne mogą być uznane **elementy krajobrazu** położone na gruncie ornym, jak również takie elementy krajobrazu, które **przylegają do gruntów ornych gospodarstwa**. Można także uznać za obszary EFA takie **elementy krajobrazu**, które są położone **w pasie o szerokości do 5 m** wokół gruntów ornych.

Od 2018 r. możliwe jest wykorzystanie jako EFA tych elementów krajobrazu, które przekraczają parametry określone w przepisach UE. Oznacza to, że w przypadku posiadania w gospodarstwie elementów przekraczających maksymalne

¹⁰ Określone w rozporządzeniu w MRiRW z dnia 9 marca 2015 r. w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (Dz. U. poz. 344 z późn. zm.).

wielkości/szerokości dla obszarów EFA, rolnik może wykorzystać taki element jako EFA, ale tylko do wielkości określonej w przepisach UE, np. w przypadku oczka wodnego o wielkości 0,4 ha, rolnik może zadeklarować ten element jako EFA, ale tylko do wielkości 0,3 ha. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że w odniesieniu do elementów krajobrazu należy stosować współczynniki przekształcenia (konwersji) i ważenia, które służą do przeliczenia rzeczywistej powierzchni obiektów uznawanych za obszary proekologiczne na powierzchnię przeliczeniową (patrz – rozdział *Współczynniki ważenia i przekształcenia (konwersji)*).

Przykład

4) **strefy buforowe i miedze śródpolne**, w tym strefy buforowe na trwałych użytkach zielonych, pod warunkiem, że różnią się one od przylegającej kwalifikującej się powierzchni użytków rolnych, o szerokości ustanowionej:

- w ramach norm DKR (co do zasady 5, 10 lub 20 m) pod warunkiem, że strefy te będą spełniać kryteria obszaru proekologicznego (tzn. zakaz prowadzenia produkcji) oraz
- inne strefy buforowe i miedze śródpolne o szerokości nie mniejszej niż 1 m i nie większej niż 20 m.

Roślinność nadbrzeżną wzdłuż cieków wodnych należy uwzględnić do celów obliczenia obszaru proekologicznego.

Na strefach buforowych i miedzach nie może być prowadzona produkcja rolna¹¹,

niemniej jednak wypas lub koszenie na tych obszarach są możliwe, pod warunkiem, że można je odróżnić od przyległych użytków rolnych. Powyższa zasada odnosi się także do stref buforowych ustanowionych w ramach norm DKR, jeśli rolnik zdecyduje się je zadeklarować do EFA.

¹¹ Patrz przypis 8.

WAŻNE !

Za obszary proekologiczne mogą być uznane **strefy buforowe i miedze śródpolne** położone na gruncie ornym lub **przylegające dłuższą krawędzią do gruntów orných gospodarstwa.**

5) pasy gruntów kwalifikujących się do płatności wzdłuż obrzeży lasu – na pasach tych dopuszcza się zarówno prowadzenie, jak i nieprowadzenie produkcji rolnej¹². Decyzję w tym zakresie pozostawia się rolnikowi.

W przypadku, jeśli:

- **produkcja nie jest prowadzona** – szerokość pasa wynosi od 1 do 20 m; dopuszcza się wypas lub koszenie, pod warunkiem, że pasy te można odróżnić od przyległych gruntów rolnych;
- **produkcja jest prowadzona** – szerokość pasa wynosi od 1 do 10 m; na tych obszarach obowiązuje zakaz stosowania środków ochrony roślin. Zakaz ten obejmuje również zaprawę nasion.

6) zagajniki o krótkiej rotacji, na których:

- obowiązuje **zakaz stosowania środków ochrony roślin,**
- **i możliwe jest stosowanie nawożenia mineralnego w następujących limitach:**
  - a) w roku założenia plantacji – dawki nawozów mineralnych nie mogą przekroczyć 20 kg/ha N, 20 kg/ha P₂O₅, i 40 kg/ha K₂O oraz
  - b) w roku następującym po zbiorze roślin – dawki nawozów mineralnych nie mogą przekroczyć 80 kg/ha N, 30 kg/ha P₂O₅, i 80 kg/ha K₂O.

Do zagajników traktowanych jako EFA zaliczane są **gatunki drzew z rodzaju wierzba, brzoza albo topola czarna i jej krzyżówki.**

W przypadku zagajników, powierzchnia zaliczana do obszaru EFA stanowi jedynie 50% powierzchni rzeczywistej (*patrz - współczynniki ważenia i przekształcenia(konwersji)*);

7) międzyplony lub pokrywą zieloną – w postaci:

- wsiewek trawy lub roślin bobowatych drobnonasiennych (w tym mieszanek traw z bobowatymi drobnonasiennymi oraz mieszanek bobowatych drobnonasiennych) w uprawę główną lub
- mieszanek utworzonych z **co najmniej 2 gatunków roślin** z następujących grup roślin uprawnych: zbóż, oleistych, pastewnych, bobowatych drobnonasiennych, bobowatych grubonasiennych oraz miododajnych. **Powyższych mieszanek na tej samej działce rolnej nie utrzymuje się jako uprawy w plonie głównym w roku następującym po wysiewie mieszanki.**

¹² Patrz przypis 8.

Międzyplony i okrywa zielona mają zasadnicze znaczenie dla zagwarantowania skutecznego związania pozostałości azotanów i okrycia gleby w okresie, gdy obszar nie jest pokryty uprawą główną.

WAŻNE !

Mieszanki złożone z samych gatunków zbóż nie są uznawane za obszar proekologiczny.

Na **międzyplonach** utworzonych z mieszanek obowiązuje zakaz stosowania środków ochrony roślin przez okres ich utrzymania. Zakaz ten obejmuje również zaprawę nasion.

W przypadku **wsiewek** trawy lub bobowatych drobnonasiennych w uprawę główną, zakaz stosowania środków ochrony roślin obowiązuje od momentu zbioru uprawy głównej przez co najmniej osiem tygodni lub do momentu wysiewu kolejnej uprawy głównej.

Międzyplon ścierniskowy – od 2018 r. istnieją dwie możliwości realizacji tego wymogu:

- a) stały termin wysiewu oraz stały termin utrzymania, tj.
  - wysiew – w okresie od dnia 1 lipca do dnia 20 sierpnia;
  - utrzymanie na polu - co najmniej do dnia 15 października.
- b) indywidualne podejście, tj.
  - wysiew – w okresie od dnia 1 lipca do dnia 20 sierpnia;
  - utrzymanie przez (co najmniej) 8 tygodni od dnia wysiewu mieszanki. Dzień wysiewu należy wskazać w oświadczeniu złożonym do kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w terminie 7 dni od dnia wysiewu mieszanki.

W przypadku, gdy rolnik nie wskaże (w ciągu 7 dni od daty wysiewu, a najpóźniej do dnia 27 sierpnia roku złożenia wniosku) dnia wysiewu mieszanki w oświadczeniu złożonym do kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, wówczas uznaje się, że rolnik wybrał wariant ze stałym terminem wysiewu i stałym terminem utrzymania.

Międzyplon ozimy:

- wysiew – w okresie od dnia 1 lipca do dnia 1 października;
- utrzymanie na polu - co najmniej do dnia 15 lutego.

Powierzchnia zaliczana do obszaru EFA stanowi jedynie 30% powierzchni rzeczywistej (*patrz - współczynniki ważenia i przekształcenia (konwersji)*).

Przykładowa lista gatunków roślin bobowatych drobnonasiennych, które mogą być uprawiane jako wsiewka w uprawę główną, została określona w załączniku nr 6.

Przykładowa lista gatunków, z których możliwe jest tworzenie mieszanek uznawanych za obszar proekologiczny, została określona w załączniku nr 7.

8) uprawy wiążące azot (czyli rośliny bobowate) – mające na celu poprawę różnorodności biologicznej¹³. Powierzchnia zaliczana do obszaru EFA stanowi 100% powierzchni rzeczywistej (patrz – rozdział *Współczynniki ważenia i przekształcenia (konwersji)*).

Lista roślin wiążących azot z wykorzystaniem gatunków roślin bobowatych drobnonasiennych lub bobowatych grubonasiennych, uprawianych w plonie głównym, których uprawa będzie uznana za obszar EFA została określona w załączniku nr 8. Rośliny te mogą być uprawiane zarówno w czystym siewie jak i w formie mieszanki.

Na uprawach wiążących azot obowiązuje zakaz stosowania środków ochrony roślin. Zakaz ten obejmuje również zaprawę nasion.

WAŻNE !

- Uprawy wiążące azot (bobowate) oraz ugory mogą być jednocześnie zaliczone jako uprawa w ramach dywersyfikacji upraw oraz jako obszar proekologiczny (EFA).
- Rolnik może zgłosić ten sam obszar lub element krajobrazu jako obszar proekologiczny **tylko raz w danym roku** składania wniosków.

PAMIĘTAJ !

- Obszary proekologiczne **co do zasady powinny znajdować się na gruntach ornych danego gospodarstwa rolnego** (za wyjątkiem zagajników o krótkiej rotacji).
- W przypadku elementów krajobrazu oraz stref buforowych i miedz śródpolnych, obszary proekologiczne mogą również **przylegać** do gruntów ornych gospodarstwa. (patrz – rozdział „Przylegające” obszary proekologiczne).

¹³ Gatunki roślin bobowatych, których uprawa będzie uznana za obszar EFA zostały określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie obszarów uznawanych za obszary proekologiczne oraz warunków wspólnej realizacji praktyki utrzymania tych obszarów (Dz. U. poz. 354, z późn.zm).

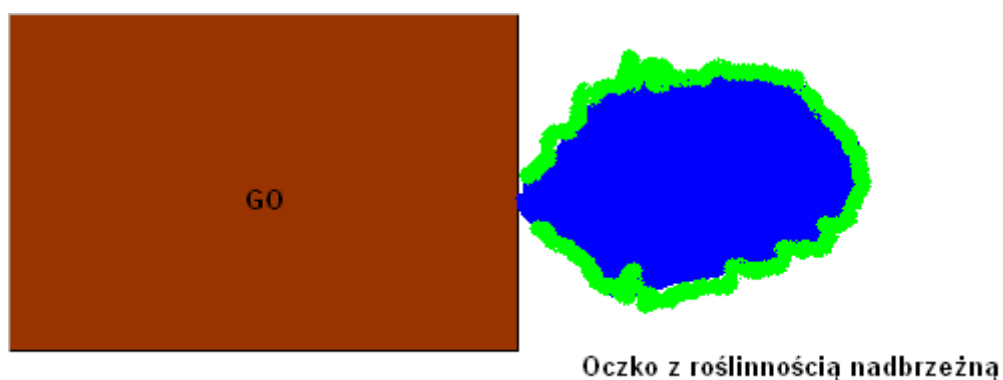
B. „PRZYLEGAJĄCE” OBSZARY PROEKOLOGICZNE

Za obszary przylegające uznaje się też elementy krajobrazu oraz strefy buforowe i miedze, jeżeli przylegają do obszaru proekologicznego bezpośrednio przylegającego do gruntów ornych gospodarstwa.

PRZYKŁADY:

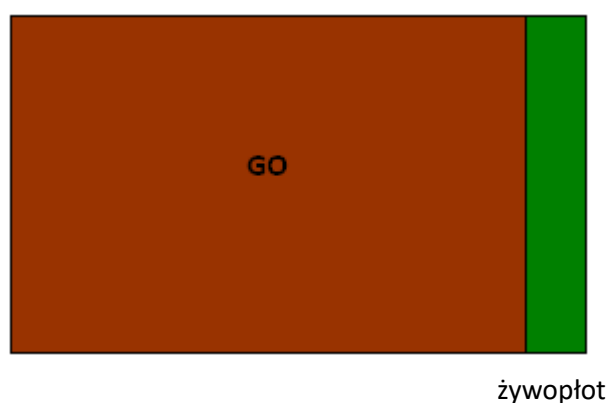
Elementy krajobrazu o nieregularnym kształcie (np. oczka wodne, pojedyncze drzewa, zagajniki śródpolne) są uznawane za obszary EFA, jeśli fizycznie dotykają gruntu ornego, przynajmniej w jednym punkcie (nie jest określona minimalna wielkość punktu styczności) (rys.1).

Rys.1

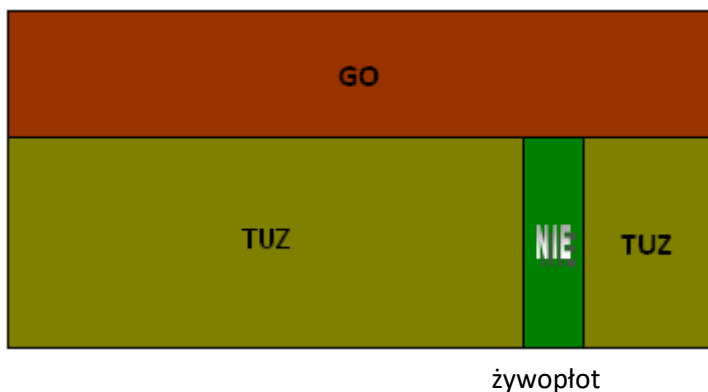
Liniowe elementy krajobrazu (np. żywopłot, rów) oraz strefy buforowe i miedze śródpolne są uznawane za obszary proekologiczne (EFA), jeśli przylegają **dłuższą krawędzią** do gruntu ornego (rys. 2).

Rys.2

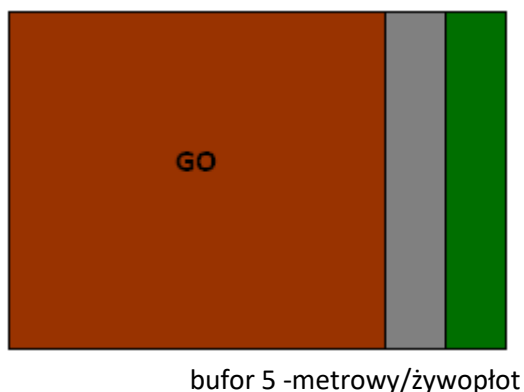
Żywopłot na rys. 3 nie może zostać uznany za obszar proekologiczny, ponieważ dłuższą krawędzią przylega do trwałego użytku zielonego, a nie do gruntu ornego.

Rys. 3

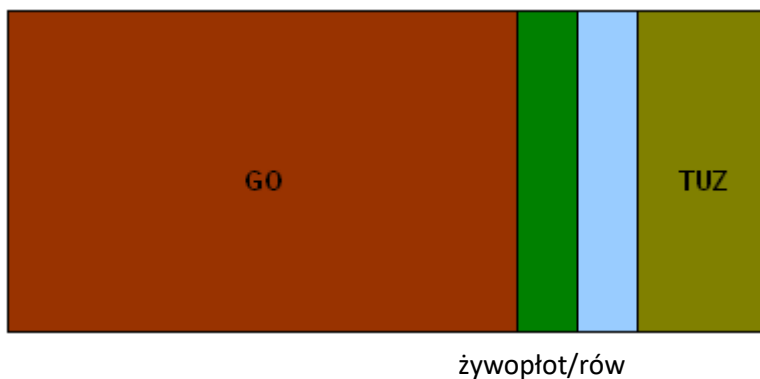
Jeśli element krajobrazu (żywopłot) znajduje się w 5-metrowym buforze, wówczas **może zostać uznany za przylegający do gruntu ornego i może być uznany jako obszar proekologiczny** (rys.4).

Rys.4

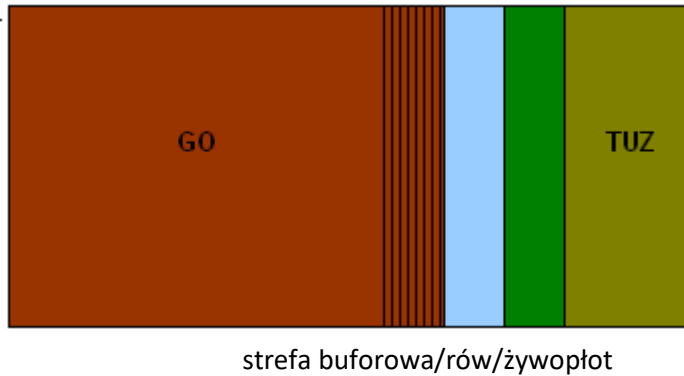
Na rys. 5 element krajobrazu (rów) przylega do innego elementu krajobrazu (żywopłotu), który to przylega do gruntu ornego. W takim przypadku, każdy z tych elementów, zarówno żywopłot jak i rów, mogą być uznane za obszar proekologiczny.

Rys. 5

W przypadku przedstawionym na rys. 6, jeśli strefa buforowa jest położona na gruncie ornym, to rów można uznać za przylegający do gruntu ornego. W tym przypadku również żywopłot może zostać uznany za EFA, ponieważ bezpośrednio przylega do EFA (rowu) przylegającego do gruntu ornego.

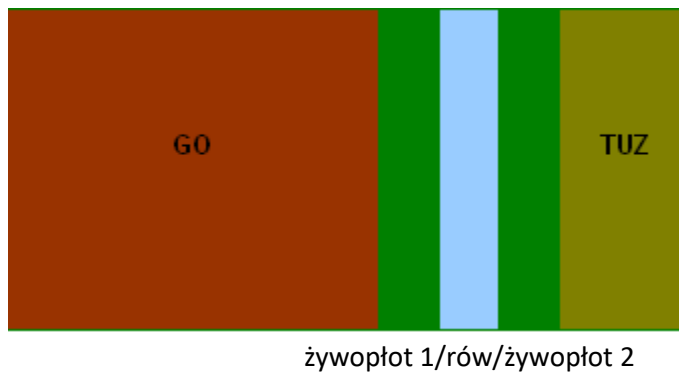
Rys. 6

Na rys. 7 żywopłot 1 przylega do gruntu ornego. Rów przylega do EFA przylegającego do gruntu ornego. Żywopłot 2 nie przylega do EFA bezpośrednio przylegającego do gruntu ornego oraz sam nie przylega do gruntu ornego, więc nie może zostać uznany za obszar EFA.

Tylko żywopłot 1 oraz rów potencjalnie mogą zostać uznane za EFA.

Rys. 7

C. WSPÓŁCZYNNIKI WAŻENIA I PRZEKSZTAŁCENIA (KONWERSJI)

Współczynniki konwersji i ważenia wykorzystywane do obliczania powierzchni obszarów proekologicznych są stosowane do wszystkich obszarów EFA. Ich wartość odzwierciedla zróżnicowane znaczenie poszczególnych obszarów dla różnorodności biologicznej (załącznik nr 9).

Współczynniki te służą do przeliczenia rzeczywistej powierzchni obiektów uznawanych za obszary proekologiczne na powierzchnię przeliczeniową.

W przypadku obszarów, dla których wartość współczynników ważenia została określona na poziomie poniżej 1, zastosowanie tych współczynników powoduje, że rzeczywista powierzchnia tych obszarów zaliczana do EFA jest zmniejszona i stanowi, np. w przypadku międzyplonów jedynie 30% powierzchni rzeczywistej, w przypadku zagajników o krótkiej rotacji - 50% powierzchni rzeczywistej¹⁴.

Przykład

- 1 drzewo wolnostojące (średnica korony powyżej 4 m) po przemnożeniu przez współczynnik konwersji (20) i współczynnik ważenia (1,5) da nam w sumie 30 m² obszaru EFA.

$$1 \text{ drzewo} \times 20 \times 1,5 = 30 \text{ m}^2 \text{ obszaru EFA}$$

- Oczko wodne (o powierzchni 1000 m²) po przemnożeniu przez współczynnik ważenia (1,5) da w sumie 1500 m² obszaru EFA.

$$1000 \text{ m}^2 \text{ (pow. oczka wodnego)} \times 1,5 = 1500 \text{ m}^2 \text{ obszaru EFA}$$

Więcej na temat praktycznego zastosowania współczynników – patrz: rozdział - Utrzymanie obszarów proekologicznych w gospodarstwie w praktyce.

---

¹⁴ Zastosowanie współczynników o wartości poniżej 1 jest obowiązkowe dla państwa członkowskiego.

D. UTRZYMANIE OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH W GOSPODARSTWIE W PRAKTYCE

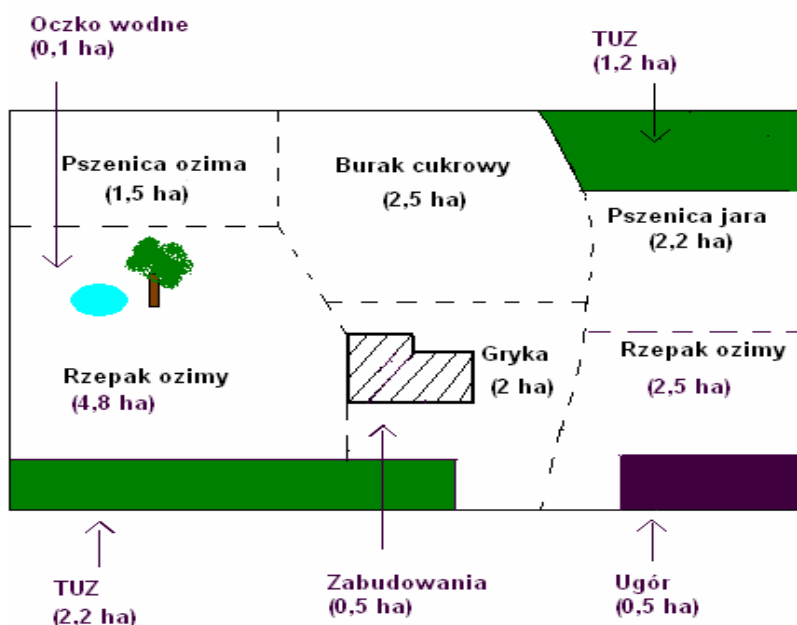
KROK 1 – Należy wyliczyć jaką powierzchnię w gospodarstwie trzeba przeznaczyć na obszary proekologiczne.

W poniższym przypadku, dokonujemy tego poprzez **wyliczenie powierzchni odpowiadającej 5% powierzchni gruntów ornych** zadeklarowanych do jednolitej płatności obszarowej (rys. 8).

Rys. 8

Powierzchnia gospodarstwa	20,0 ha
uprawy	15,5 ha
ugory	0,5 ha
trwałe użytki zielone (TUZ)	3,4 ha
oczko wodne	0,1 ha
drzewo wolnostojące (średnica korony $\geq 4m$)	1 szt.
zabudowania	0,5 ha

grunty orne (GO)	16,0 ha
oczko wodne	0,1 ha ¹⁵
powierzchnia od której wylicza się 5% EFA	16,1 ha
EFA	5%
Wymagana powierzchnia EFA	0,81 ha

Jak wynika z przedstawionych danych, na obszary proekologiczne należy przeznaczyć **0,81 ha GO**.

¹⁵ Powierzchnię oczka wodnego (0,1 ha) uwzględniono w powierzchni gruntów ornych zadeklarowanych do jednolitej płatności obszarowej w celu wyliczenia powierzchni obszarów proekologicznych odpowiadającej 5% gruntów ornych na podstawie art. 46 rozp. nr 1307/2013.

KROK 2 – W celu realizacji EFA na powierzchni 0,81 ha GO w pierwszej kolejności proponuje się uwzględnić te obszary proekologiczne, które występują już w gospodarstwie.

Dostępne w gospodarstwie obszary proekologiczne to:

- ugory = 0,5 ha (5000 m²)
- oczko wodne = 0,1 ha (1000 m²)
- drzewo wolnostojące = 1 szt.

KROK 3 – Powierzchnię rzeczywistą posiadanych obszarów proekologicznych należy następnie przemnożyć przez **współczynniki ważenia i przekształcenia (konwersji)** (załącznik nr 9), a potem zsumować ich powierzchnię.

Otrzymany wynik pozwoli ocenić, czy w gospodarstwie istnieje konieczność wyznaczenia dodatkowych obszarów EFA.

- **Grunt ugorowany: 5000 m² x 1 (współczynnik ważenia) = 5000 m² obszaru EFA**
- **Drzewo: 1 x 20 (współcz. konwersji) x 1,5 (współcz. ważenia) = 30 m² obszaru EFA**
- **Oczko wodne: 1000 m² x 1,5 (współczynnik ważenia) = 1500 m² obszaru EFA**

Suma obszaru EFA: 0,653 ha (6530 m²)

Wymagana powierzchnia EFA: 0,81 ha

Brakuje: 0,157 ha obszaru EFA

KROK 4 – Z obliczeń wynika, iż w gospodarstwie brakuje 0,157 ha obszaru EFA. W celu wypełnienia tego zobowiązania rolnik może np. zdecydować się na powiększenie obszaru ugorowanego lub ustanowić inny obszar z listy EFA. W tym przypadku rolnik zdecydował, że brakujący obszar EFA wypełni poprzez uprawę międzyplonu ścierniskowego (współczynnik ważenia – 0,3).

- **0,157 ha = 1570 m² (pow. brakującego obszaru EFA)**

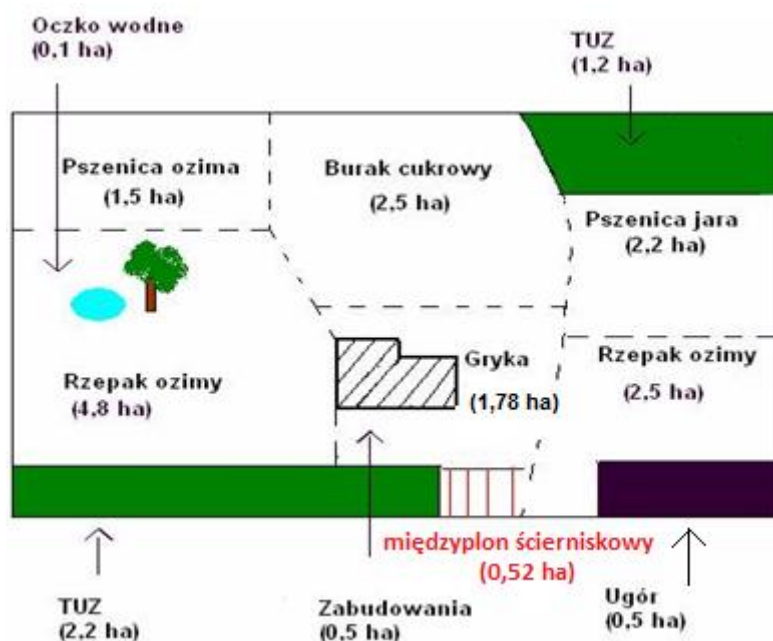
Ponieważ do wyliczenia powierzchni międzyplonu ścierniskowego zaliczanej do EFA należy zastosować współczynnik 0,3, rzeczywista powierzchnia pod tą uprawą będzie większa.

- **1570 m² : 0,3 (współczynnik dla międzyplonu ścierniskowego) = 5233,33 m² - taką minimalną powierzchnię rzeczywistą GO należy przeznaczyć na międzyplon ścierniskowy.**

W tym celu w gospodarstwie zmniejszono powierzchnię zasiewu gryki na rzecz 0,52 ha międzyplonu ścierniskowego (rys. 9).

Rys. 9

PODSUMOWANIE:

W gospodarstwie należy przeznaczyć **0,81 ha GO na obszary EFA**.

W tym celu wykorzystano istniejące w gospodarstwie następujące elementy EFA: grunt ugorowany, drzewo, oczko wodne. Dodatkowo zadeklarowano w ramach EFA międzyplon ścierniskowy.

OBSZAR PROEKOLOGICZNY	POWIERZCHNIA RZECZYWISTA OBSZARU EFA	POWIERZCHNIA OBSZARU EFA PO ZASTOSOWANIU WSPÓŁCZYNNIKÓW
Grunt ugorowany	0,5 ha	0,5 ha
Drzewo wolnostojące	1 drzewo	0,003 ha
Oczko wodne	0,1 ha	0,15 ha
Międzyplon ścierniskowy	0,52 ha	0,157 ha
		RAZEM: 0,81 ha

Co daje łącznie wymaganą powierzchnię obszarów EFA w gospodarstwie: **0,81 ha GO**.

E. WSPÓLNA REALIZACJA PRAKTYKI UTRZYMANIA OBSZARÓW PROEKOLOGICZNYCH

Rolnicy, których gospodarstwa leżą w bliskiej odległości mogą skorzystać z możliwości wspólnej realizacji wymogu obszary proekologiczne. W takim przypadku muszą być spełnione następujące warunki:

- we wspólnej realizacji praktyki EFA **może uczestniczyć do 10-ciu rolników**;
- gospodarstwa muszą **znajdować się w bliskiej odległości** - 80% powierzchni każdego z gospodarstw powinno znajdować się w promieniu maksymalnie 15 km (tj. w okręgu 30 km), przy czym promień ten wyznacza się od środka:
  - wspólnego obszaru proekologicznego albo
  - siedziby gospodarstwa jednego z rolników realizujących wspólnie praktykę utrzymania obszarów proekologicznych.
- wspólnie rozliczane mogą być jedynie **obszary proekologiczne przylegające** do innego obszaru EFA, zgłoszonego jako obszar wspólny lub indywidualny przez któregoś z rolników uczestniczących we wspólnej realizacji praktyki EFA (nie jest określona minimalna wielkość punktu stycznego);
- każdy z rolników **zapewnia**, aby **przynajmniej połowa (50%) obszarów**, które powinien przeznaczyć na obszary EFA (czyli powierzchnia odpowiadająca 2,5% GO), była położona **na terenie jego gospodarstwa rolnego**. Pozostała część może być realizowana poprzez „wspólny obszar proekologiczny”;
- obszary EFA objęte wspólnym wdrożeniem mogą stanowić **jeden lub kilka obszarów** i znajdować się **na gruncie jednego lub więcej rolników**, tzn. nie wszyscy rolnicy biorący udział we wspólnej realizacji praktyki EFA muszą uczestniczyć w tworzeniu wspólnego obszaru proekologicznego;
- rolnicy są zobowiązani zawrzeć **pisemną umowę** w odniesieniu do: (i) szczegółów finansowych porozumienia oraz (ii) sankcji w przypadku stwierdzenia niezgodności na wspólnym obszarze EFA. Do umowy rolnik zobowiązany jest do dołączenia materiału graficznego udostępnionego przez kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, na którym będzie wskazany obszar o promieniu 15 km. Szczegóły dotyczące tego co zawiera ww. umowa zostały określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie obszarów uznawanych za obszary proekologiczne oraz warunków wspólnej realizacji praktyki utrzymania tych obszarów (Dz. U. poz. 354 z późn. zm.).

V. SANKCJE ZA ZAZIELENIE

W przypadku nieprzestrzegania praktyk zazielenienia na rolników nakładane będą kary administracyjne polegające na zmniejszeniu kwoty otrzymanych w danym roku płatności bezpośrednich¹⁶. Przez dwa pierwsze lata wdrażania zazielenienia (2015 r. i 2016 r.) kary te nie wykraczały poza kwotę płatności za zazielenienie i, w zależności od stopnia stwierdzonej niezgodności, mogły obejmować część lub całość płatności za zazielenienie. Natomiast od 2017 r., w przypadku stwierdzenia niezgodności w zakresie zazielenienia, sankcje mogą wykraczać również poza kwotę zazielenienia (w 2017 r. o maksymalnie 20%, a od 2018 r. o maksymalnie 25%), co oznacza, że w razie stwierdzenia niezgodności, kara za nieprzestrzeganie praktyk zazielenienia może spowodować także częściowe zmniejszenie innych płatności.

---

¹⁶ Zgodnie z art. 77 ust. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008.

VI. SŁOWNICZEK POJĘĆ

Grunty orne (art. 4 ust. 1 lit. f rozporządzenia 1307/2013) – oznaczają grunty uprawiane w celu produkcji roślinnej lub obszary dostępne dla produkcji roślinnej, ale ugorowane, bez względu na to, czy grunty te znajdują się pod uprawą szklarniową lub pod stałym bądź ruchomym przykryciem.

Gospodarstwo rolne (art. 4 ust. 1 lit. b rozporządzenia 1307/2013) – wszystkie jednostki wykorzystywane do działalności rolniczej i zarządzane przez rolnika znajdujące się na terenie Polski.

Jednolita płatność obszarowa (art. 36 rozporządzenia 1307/2013) – roczna płatność do każdego zadeklarowanego hektara powierzchni kwalifikującej się do płatności. Obliczana jest corocznie poprzez podzielenie rocznej puli środków finansowych przez liczbę kwalifikujących się hektarów zadeklarowanych przez rolników w danym roku.

Nieprowadzenie produkcji rolnej – oznacza brak działalności rolniczej w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. c ppkt (i) rozporządzenia (UE) nr 1307/2013, bez uszczerbku dla wymogów określonych w ramach normy GAEC 4, o której mowa w załączniku II do rozporządzenia (UE) nr 1306/2013. Dozwolone są działania zmierzające do stworzenia zielonej pokrywy glebowej do celów różnorodności biologicznej, w tym siew mieszanki nasion dzikich kwiatów.

Płatność zielona (płatność za zazielenienie) (art. 43 rozporządzenia 1307/2013) – obowiązkowy element systemu płatności bezpośrednich z tytułu realizacji praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska. Praktyki te obejmują: **dywersyfikację upraw, utrzymanie trwałych użytków zielonych (TUZ)** oraz **utrzymanie obszarów proekologicznych (EFA)**.

Trawy lub inne pastewne rośliny zielne (art. 4 ust. 1 lit. i rozporządzenia 1307/2013) – oznaczają wszystkie rośliny zielne, rosnące tradycyjnie na naturalnych pastwiskach lub zazwyczaj zawarte w mieszankach nasion przeznaczonych do zasiewania pastwisk lub łąk w państwie członkowskim, niezależnie od tego czy są wykorzystywane do wypasania zwierząt.

Trwałe użytki zielone (art. 4 ust. 1 lit. h rozporządzenia 1307/2013) – oznaczają grunty zajęte pod uprawę traw lub innych pasz z roślin zielnych naturalnych (samosiewnych) lub powstałych w wyniku działalności rolniczej (wysiewanych), niepodlegające płodozmianowi w gospodarstwie przez okres pięciu lat lub dłużej.

Uprawy trwałe (art. 4 ust. 1 lit. g rozporządzenia 1307/2013) – oznaczają uprawy niepodlegające płodozmianowi, inne niż trwałe użytki zielone i pastwiska trwałe, które zajmują grunty przez okres pięciu lat lub dłużej i dają powtarzające się zbiory, w tym szkółki i zagajniki o krótkiej rotacji.

Użytki rolne (art. 4 ust. 1 lit. e rozporządzenia 1307/2013) – oznaczają każdy obszar zajmowany przez grunty orne, trwałe użytki zielone i pastwiska trwałe lub uprawy trwałe.

VII. ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik nr 1 – Przykładowa lista gatunków zaliczanych do upraw trwałych

- Agrest
- Amelanchier (świdośliwa)
- Aronia czarno owocowa
- Bez czarny
- Borówka brusznica
- Borówka niska
- Borówka wysoka i średnia
- Brzoskwinia
- Czereśnia
- Dereń jadalny
- Grusza
- Jabłoń
- Jagoda kamczacka (suchodrzew jadalny)
- Jeżyna
- Malina
- Morela
- Pigwa
- Pigwowiec
- Porzeczka (czarna i kolorowa)
- Porzeczko agrest
- Rabarbar
- Rokitnik
- Róża owocowa
- Szparag
- Śliwa
- Winorośl
- Wiśnia
- Żurawina

Załącznik nr 2 – Przykładowa lista gatunków roślin zaliczanych do „traw i innych pastewnych roślin zielnych”

Bobowate drobnonasienne*:

- Koniczyna łąkowa (czerwona)
- Koniczyna biała
- Koniczyna perska
- Koniczyna krwistoczerwona (inkarnatka)
- Koniczyna białoróżowa
- Esparceta siewna
- Komonica zwyczajna (rozkowa)
- Komonica błotna
- Lucerna sierpowata
- Lucerna siewna
- Lucerna mieszańcowa
- Lucerna nerkowata
- Nostrzyk biały
- Rutwica wschodnia

Trawy pastewne:

- Kostrzewa łąkowa
- Kostrzewa trzcinowa
- Kostrzyca (festulolium)
- Kupkówka pospolita
- Mietlica biaława (olbrzymia)
- Mietlica psia
- Mietlica rozłogowa
- Rajgras wyniosły
- Stokłosa uniolowata
- Stokłosa bezostna
- Tymotka łąkowa
- Wiechlina łąkowa
- Wiechlina błotna
- Życica mieszańcowa (rajgras oldenburski)
- Życica trwała (rajgras angielski)
- Życica wielokwiatowa (rajgras włoski)
- Życica westerwoldzka (rajgras holenderski)
- Mozga trzcinowata
- Wyczyniec łąkowy
- Kostrzewa czerwona
- Konietlica łąkowa

* Wyłącznie w mieszance z trawą

Załącznik nr 3 – Uprawa

Uprawa	Nazwa rośliny uprawnej	Nazwa łacińska gatunku (dwuczłonowa), rozszerzenie w niektórych przypadkach dotyczy podgatunku, lub odmiany	Genera (nazwa jednoczłonowa)	Rodzaj
anyż (biedrzyca anyż)	anyż (biedrzyca anyż)	<i>Pimpinella anisum</i> L.	<i>Pimpinella</i>	anyż
arbuz (kawon)	arbuz (kawon)	<i>Citrullus vulgaris</i> (Thunb.) Matsum et Nakai	<i>Citrullus</i>	arbuz
arnika	arnika łąkowa	<i>Arnica chamissonis</i> Less.	<i>Arnica</i>	arnika
aster	aster chiński	<i>Callistephus chinensis</i> (L.) Nees L.	<i>Callistephus</i>	aster
babka	babka lancetowata	<i>Plantago lanceolata</i> L.	<i>Plantago</i>	babka
	babka płesznik	<i>Plantago psyllium</i> L.	<i>Plantago</i>	babka
barbula	barbula szara	<i>Cryopteris incana</i> (Thunb. ex Houtt.) Miq.	<i>Cryopteris</i>	barbula
bataty	batat, słodki ziemniak	<i>Ipomoea batatas</i> (L. Poir.)	<i>Ipomea</i>	batat
bazylika pospolita	bazylika pospolita	<i>Ocimum basilicum</i> L.	<i>Ocimum</i>	bazylika
bergenia grubolistna	bergenia grubolistna	<i>Bergenia crassifolia</i> (L.) Fritsch.	<i>Bergenia</i>	bergenia
bieluń dziędzierzawa	bieluń dziędzierzawa	<i>Datura stramonium</i> L.	<i>Datura</i>	bieluń
bieluń indiański	bieluń indiański	<i>Datura innoxia</i> Mill.	<i>Datura</i>	bieluń
bodziszek	bodziszek iberyjski	<i>Geranium ibericum</i> Cav.	<i>Geranium</i>	bodziszek
	bodziszek leśny	<i>Geranium sylvaticum</i> L.	<i>Geranium</i>	bodziszek
burak	burak cukrowy	<i>Beta vulgaris</i> L.	<i>Beta</i>	burak
	burak ćwikłowy	<i>Beta vulgaris</i> L.	<i>Beta</i>	burak
	burak liściowy, boćwina	<i>Beta vulgaris</i> L.	<i>Beta</i>	burak
	burak pastewny	<i>Beta vulgaris</i> L.	<i>Beta</i>	burak
bylica	bylica boże drzewko	<i>Artemisia abrotanum</i> L.	<i>Artemisia</i>	bylica
	bylica estragon	<i>Artemisia dracunculus</i> L.	<i>Artemisia</i>	bylica
	bylica piołun	<i>Artemisia absinthium</i> L.	<i>Artemisia</i>	bylica
chaber	chaber bławatek	<i>Centaurea cyanus</i> L.	<i>Centaurea</i>	chaber
	chaber driakiewnik	<i>Centaurea scabiosa</i> L.	<i>Centaurea</i>	chaber
	chaber górski	<i>Centaurea montana</i> L.	<i>Centaurea</i>	chaber
	chaber nardeński	<i>Centaurea stoebe</i> L., syn. <i>C. rhenana</i> Boreau	<i>Centaurea</i>	chaber
	chaber wielkogłówny	<i>Centaurea macrocephala</i> Muss. Puschk. ex Willd.	<i>Centaurea</i>	chaber

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

ciecierzyca	ciecierzyca pospolita	<i>Cicer arietinum</i> L.	<i>Cicer</i>	ciecierzyca
cykoria	cykoria siewna (korzeniowa)	<i>Cichorium intybus</i> var. <i>sativum</i> Lam. et DC.	<i>Cichorium</i>	cykoria
	cykoria warzywna (liściowa, sałatowa)	<i>Cichorium intybus</i> var. <i>foliosum</i> Hegi	<i>Cichorium</i>	cykoria
	endywia eskariola	<i>Cichorium endivia</i> L.	<i>Cichorium</i>	cykoria
	endywia kędzierzawa	<i>Cichorium endivia</i> L.	<i>Cichorium</i>	cykoria
cynia	cynia wytworna	<i>Zinnia elegans</i> Jacq.	<i>Zinnia</i>	cynia
czarnuszka	czarnuszka siewna	<i>Nigella sativa</i> L.	<i>Nigella</i>	czarnuszka
	czarnuszka damasceńska	<i>Nigella damascena</i> L.	<i>Nigella</i>	czarnuszka
	czarnuszka orientalna	<i>Nigella orientalis</i> L.	<i>Nigella</i>	czarnuszka
cząber	cząber górski	<i>Satureja montana</i> L.	<i>Satureja</i>	cząber
	cząber ogrodowy	<i>Satureja hortensis</i> L.	<i>Satureja</i>	cząber
czosnek	cebula kartoflanka	<i>Allium cepa</i> var. <i>aggregatum</i>	<i>Allium</i>	czosnek
	cebula perłowa	<i>Allium ampeloprasum</i>	<i>Allium</i>	czosnek
	cebula wielopiętrowa	<i>Allium cepa</i> var. <i>proliferum</i>	<i>Allium</i>	czosnek
	cebula zwyczajna	<i>Allium cepa</i>	<i>Allium</i>	czosnek
	czosnek	<i>Allium sativum</i> L.	<i>Allium</i>	czosnek
	czosnek niedźwiedzi	<i>Allium ursinum</i> L.	<i>Allium</i>	czosnek
	por	<i>Allium porrum</i> L.	<i>Allium</i>	czosnek
	rokambuł	<i>Allium ophioscorodon</i> Don	<i>Allium</i>	czosnek
	siedmiolatka	<i>Allium fistulosum</i> L.	<i>Allium</i>	czosnek
	szalotka	<i>Allium ascalonicum</i>	<i>Allium</i>	czosnek
	szczypiorek	<i>Allium schoenoprasum</i> L.	<i>Allium</i>	czosnek
dalia	dalia zmienna	<i>Dahlia x cultorum</i> Thorsrud & Reis	<i>Dahlia</i>	dalia
drapacz lekarski	drapacz lekarski	<i>Cnicus benedictus</i> L.	<i>Cnicus</i>	drapacz
driakiew	driakiew purpurowa	<i>Scabiosa atropurpurea</i> L.	<i>Scabiosa</i>	driakiew
dynia zwyczajna	cukinia	<i>Cucurbita pepo</i> var. <i>giromontina</i>	<i>Cucurbita</i>	dynia
	dynia oleista	<i>Cucurbita pepo</i> convar. <i>styriaca</i> Grebensc.	<i>Cucurbita</i>	dynia
	dynia pastewna	<i>Cucurbita pepo</i> convar. <i>pepo</i>	<i>Cucurbita</i>	dynia
	dynia zwyczajna	<i>Cucurbita pepo</i> L.	<i>Cucurbita</i>	dynia
	kabaczek	<i>Cucurbita pepo</i> L.	<i>Cucurbita</i>	dynia
	patison	<i>Cucurbita pepo</i> var. <i>patissonina</i>	<i>Cucurbita</i>	dynia
	dynia ozdobna	<i>Cucurbita pepo</i> var. <i>ovifera</i>	<i>Cucurbita</i>	dynia
dynia figolistna	dynia figolistna	<i>Cucurbita ficifolia</i> Bouché	<i>Cucurbita</i>	dynia

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

dynia olbrzymia	dynia olbrzymia	<i>Cucurbita maxima</i> Duch.	<i>Cucurbita</i>	dynia
dynia piżmowa	dynia piżmowa	<i>Cucurbita moschata</i> Duch.	<i>Cucurbita</i>	dynia
dzielżan	dzielżan jesienny	<i>Helenium autumnale</i> L.	<i>Helenium</i>	dzielżan
dziewanna wielkokwiatowa	dziewanna wielkokwiatowa	<i>Verbascum thapsiformae</i> Schrad.	<i>Verbascum</i>	dziewanna
dzięgiel	arcydzięgiel litwor	<i>Archangelica officinalis</i> Hoffm. (lub <i>Angelica archangelica</i> L.)	<i>Angelica</i>	dzięgiel
	dzięgiel leśny	<i>Angelica silvestris</i> L.	<i>Angelica</i>	dzięgiel
dziurawiec zwyczajny	dziurawiec zwyczajny	<i>Hypericum perforatum</i> L.	<i>Hypericum</i>	dziurawiec
dzwonek	dzwonek ogrodowy	<i>Campanula medium</i> L.	<i>Campanula</i>	dzwonek
dzwonki irlandzkie	molucella, dzwonki irlandzkie	<i>Molucella laevis</i> L.	<i>Molucella</i>	molucella
eszolcja	eszolcja kalifornijska	<i>Eschscholzia californica</i> Cham.	<i>Eschscholzia</i>	maczek
facelia	facelia błękitna	<i>Phacelia tanacetifolia</i> Benth.	<i>Phacelia</i>	facelia
	facelia dzwonkowata	<i>Phacelia campanularia</i>	<i>Phacelia</i>	facelia
fasola	fasola wielokwiatowa	<i>Phaseolus coccineus</i> L.	<i>Phaseolus</i>	fasola
	fasola zwykła karłowa	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	<i>Phaseolus</i>	fasola
	fasola zwykła tyczna	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	<i>Phaseolus</i>	fasola
fiołek trójbarwny	fiołek trójbarwny	<i>Viola tricolor</i> L.	<i>Viola</i>	fiołek
glistnik jaskółcze ziele	glistnik jaskółcze ziele	<i>Chelidonium maius</i> L.	<i>Chelidonium</i>	glistnik
gomfrena	gomfrena kulista	<i>Gomphrena globosa</i> L.	<i>Gomphrena</i>	gomfrena
gorczyca biała	gorczyca biała	<i>Sinapis alba</i> L.	<i>Sinapis</i>	gorczyca
gorczyca czarna	gorczyca czarna	<i>Brassica nigra</i> (L.) Koch.	<i>Brassica</i>	kapusta
gorczyca sarepska	gorczyca sarepska	<i>Brassica juncea</i> (L.) Czern.	<i>Brassica</i>	kapusta
goździk	goździk brodaty	<i>Dianthus barbatus</i> L.	<i>Dianthus</i>	goździk
	goździk ogrodowy	<i>Dianthus caryophyllus</i> L.	<i>Dianthus</i>	goździk
grindelia szorstka	grindelia szorstka	<i>Grindelia squarrosa</i> Dun.	<i>Grindelia</i>	grindelia
groch	groch siewny (jadalny i pastewny - peluszką)	<i>Pisum sativum</i> L.	<i>Pisum</i>	groch
	groch zwyczajny łuskowy	<i>Pisum sativum</i> var. <i>pachylobum</i>	<i>Pisum</i>	groch
	groch zwyczajny cukrowy	<i>Pisum sativum</i> var. <i>saccharatum</i>	<i>Pisum</i>	groch
groszek (lędzwan)	lędzwan	<i>Lathyrus sativus</i> L.	<i>Lathyrus</i>	groszek
	groszek leśny	<i>Lathyrus silvestris</i> L.	<i>Lathyrus</i>	groszek
	groszek pachnący	<i>Lathyrus odoratus</i> L.	<i>Lathyrus</i>	groszek
grunt ugorowany				
gryka	gryka	<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench	<i>Fagopyrum</i>	gryka
hyzop lekarski	hyzop lekarski	<i>Hyssopus officinalis</i> L.	<i>Hyssopus</i>	hyzop

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

jasnota	jasnota biała	<i>Lamium album</i> L.	<i>Lamium</i>	jasnota
jeżówka purpurowa	jeżówka purpurowa	<i>Echinacea purpurea</i>	<i>Echinacea</i>	jeżówka
jęczmień jary	jęczmień jary	<i>Hordeum vulgare</i> L.	<i>Hordeum</i>	jęczmień
jęczmień ozimy	jęczmień ozimy	<i>Hordeum vulgare</i> L.	<i>Hordeum</i>	jęczmień
języczka	języczka pomarańczowa	<i>Ligularia dentata</i> (A. Gray) H. Hara	<i>Ligularia</i>	języczka
kapusta rzepek - jary	brukiew	<i>Brassica napus</i> L. var. <i>napobrassica</i> (L.) Rchb. (syn. <i>ssp. rapifera</i>)	<i>Brassica</i>	kapusta
	rzepek jary	<i>Brassica napus</i> L. ssp. <i>oleifera</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
kapusta rzepek - ozimy	rzepek ozimy	<i>Brassica napus</i> L. ssp. <i>oleifera</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
kapusta warzywna	brokuł włoski	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>botrytis italica</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	jarmuż	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>acephala</i> subvar. <i>sabellica</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kalafior	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>botrytis</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kalarepa	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>gongylodes</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kapusta brukselska	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>gemmifera</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kapusta głowiasta biała	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>capitata</i> f. <i>alba</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kapusta głowiasta czerwona	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>capitata</i> f. <i>rubra</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kapusta pastewna	<i>Brassica oleracea</i> convar. <i>acephala</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kapusta włoska	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>italica</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
kapusta właściwa	kapusta chińska	<i>Brassica rapa</i> var. <i>chinensis</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	kapusta pekińska	<i>Brassica rapa</i> var. <i>pekinensis</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
	rzepa ścierniskowa	<i>Brassica rapa</i> subsp. <i>rapa</i>	<i>Brassica</i>	kapusta
karczoch	kard hiszpański	<i>Cynara cardunculus</i> L.	<i>Cynara</i>	karczoch
	karczoch zwyczajny	<i>Cynara scolymus</i> L.	<i>Cynara</i>	karczoch
katran abisyński	katran abisyński	<i>Crambe abyssinica</i> Hochst.	<i>Crambe abyssinica</i> Hochst.	katran
kiwano	ogórek kiwano	<i>Cucumis metuliferus</i> E. Mey. eEx Naudin	<i>Cucumis</i>	kiwano
kminek zwyczajny	kminek zwyczajny	<i>Carum carvi</i> L.	<i>Carum</i>	kminek
kocanki ogrodowe	kocanki ogrodowe	<i>Bracteanta bracteata</i> (Vent.) Tzvelev	<i>Bracteantha</i>	nieśmiertelnik
kocanki piaskowe	kocanki piaskowe	<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench	<i>Helichrysum</i>	kocanki
kolendra siewna	kolendra siewna	<i>Coriandrum sativum</i> L.	<i>Coriandrum</i>	kolendra
komonica	komonica błotna	<i>Lotus uliginosus</i> Schkuhr	<i>Lotus</i>	komonica
	komonica zwyczajna	<i>Lotus corniculatus</i> L.	<i>Lotus</i>	komonica
komosa ryżowa, quinoa	komosa ryżowa, quinoa	<i>Chenopodium quinoa</i>	<i>Chenopodium</i>	komosa

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

koniczyna	koniczyna biała	<i>Trifolium repens</i> L.	<i>Trifolium</i>	koniczyna
	koniczyna białoróżowa	<i>Trifolium hybridum</i> L.	<i>Trifolium</i>	koniczyna
	koniczyna egipska (aleksandryjska)	<i>Trifolium alexandrinum</i> L.	<i>Trifolium</i>	koniczyna
	koniczyna krwistoczerwona	<i>Trifolium incarnatum</i> L.	<i>Trifolium</i>	koniczyna
	koniczyna łąkowa (czerwona)	<i>Trifolium pratense</i> L.	<i>Trifolium</i>	koniczyna
	koniczyna perska	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	<i>Trifolium</i>	koniczyna
konopie siewne	konopie siewne	<i>Cannabis sativa</i>	<i>Canabis</i>	konopie
konwalia majowa	konwalia majowa	<i>Convallaria maialis</i> L.	<i>Convallaria</i>	konwalia
koper ogrodowy	koper ogrodowy	<i>Anethum graveolens</i> L.	<i>Anethum</i>	koper
koper włoski	koper włoski (fenkuł)	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	<i>Foeniculum</i>	koper
kosmos	kosmos żółty	<i>Cosmos sulphureus</i> Cav.	<i>Cosmos</i>	kosmos
	kosmos podwójnie pierzasty	<i>Cosmos bipinnatus</i> Cav.	<i>Cosmos</i>	kosmos
kozieradka pospolita	kozieradka pospolita	<i>Trigonella foenum graecum</i> L.	<i>Trigonella</i>	kozieradka
kozłek lekarski	kozłek lekarski	<i>Valeriana officinalis</i> L.	<i>Valeriana</i>	kozłek
kraspedia	kraspedia kulista	<i>Craspedia globosa</i>	<i>Craspedia</i>	kraspedia
krokosz barwierski	krokosz barwierski	<i>Carthamus tinctorius</i> L.	<i>Carthamus</i>	krokosz
krwawnica	krwawnica pospolita	<i>Lythrum salicaria</i> L.	<i>Lythrum</i>	krwawnica
krwawnik pospolity	krwawnik pospolity	<i>Achillea millefolium</i> L.	<i>Achillea</i>	krwawnik
krwiściąg	krwiściąg mniejszy	<i>Sanguisorba minor</i> Scop	<i>Sanguisorba</i>	krwiściąg
kuklik	kuklik zwisty	<i>Geum rivale</i> L.	<i>Geum</i>	kuklik
kukurydza	kukurydza cukrowa	<i>Zea mays</i> L. (partim)	<i>Zea</i>	kukurydza
	kukurydza pękająca	<i>Zea mays</i> L. (partim)	<i>Zea</i>	kukurydza
	kukurydza woskowata	<i>Zea mays</i> L. (partim)	<i>Zea</i>	kukurydza
	kukurydza zwyczajna	<i>Zea mays</i> L. (partim)	<i>Zea</i>	kukurydza
lawenda wąskolistna	lawenda wąskolistna	<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	<i>Lavandula</i>	lawenda
lebidka (oregano)	lebidka pospolita (oregano)	<i>Origanum vulgare</i> L.	<i>Origanum</i>	lebidka
	majeranek ogrodowy	<i>Origanum maiorana</i> L.	<i>Origanum</i>	lebidka
len	len oleisty	<i>Linum usitatissimum</i> L.	<i>Linum</i>	len
	len włóknisty	<i>Linum usitatissimum</i> L.	<i>Linum</i>	len
	len wielkokwiatowy	<i>Linum grandiflorum</i>	<i>Linum</i>	len
lepiężnik różowy	lepiężnik różowy	<i>Petasites officinalis</i> L.	<i>Petasites</i>	lepiężnik
lewkonია	lewkonია letnia	<i>Matthiola incana</i> (L.)	<i>Matthiola</i>	lewkonია
Inianka siewna (Inicznik)	Inianka siewna (Inicznik)	<i>Camelina sativa</i> (L.) Crantz	<i>Camelina</i>	Inianka

Inica	Inica (Inianka) pospolita	<i>Linaria vulgaris</i>	<i>Linaria</i>	<i>Inica</i>
lobularia	lobularia nadmorska	<i>Lobularia maritima</i> (L.) Desv.	<i>Lobularia</i>	<i>smagliczka</i>
lonas	lonas roczny	<i>Lonas annua</i> (L.) Vines et Druce	<i>Lonas</i>	<i>lonas</i>
lubczyk ogrodowy	lubczyk ogrodowy	<i>Levisticum officinalis</i> L.	<i>Levisticum</i>	<i>lubczyk</i>
lucerna	lucerna chmielowa (nerkowata)	<i>Medicago lupulina</i> L.	<i>Medicago</i>	<i>lucerna</i>
	lucerna mieszańcowa	<i>Medicago x varia</i> Martyn	<i>Medicago</i>	<i>lucerna</i>
	lucerna sierpowata	<i>Medicago falcata</i> L.	<i>Medicago</i>	<i>lucerna</i>
	lucerna siewna	<i>Medicago sativa</i> L.	<i>Medicago</i>	<i>lucerna</i>
lukrecja	lukrecja gładka	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	<i>Glycyrrhiza</i>	<i>lukrecja</i>
lulek czarny	lulek czarny	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	<i>Hyoscyamus</i>	<i>lulek</i>
łopian większy	łopian większy	<i>Arctium lappa</i> L.	<i>Arctium</i>	<i>łopian</i>
łubin	łubin biały	<i>Lupinus albus</i> L.	<i>Lupinus</i>	<i>łubin</i>
	łubin wąskolistny	<i>Lupinus angustifolius</i> L.	<i>Lupinus</i>	<i>łubin</i>
	łubin żółty	<i>Lupinus luteus</i> L.	<i>Lupinus</i>	<i>łubin</i>
łyszczec	łyszczec wiechowaty	<i>Gypsophila paniculata</i> L.	<i>Gypsophila</i>	<i>łyszczec</i>
	łyszczec wytorny	<i>Gypsophila elegans</i> Bieb.	<i>Gypsophila</i>	<i>łyszczec</i>
maciejka	lewkonja dwurożna	<i>Matthiola bicornis</i> DC.	<i>Matthiola</i>	<i>lewkonja</i>
macierzanka	macierzanka piaskowa	<i>Thymus serpyllum</i> L.	<i>Thymus</i>	<i>macierzanka</i>
	macierzanka zwyczajna	<i>Thymus pulegioides</i> Linne	<i>Thymus</i>	<i>macierzanka</i>
	tymianek pospolity (właściwy)	<i>Thymus vulgaris</i> L.	<i>Thymus</i>	<i>macierzanka</i>
mak	mak lekarski	<i>Papaver somniferum</i> L.	<i>Papaver</i>	<i>mak</i>
	mak wschodni	<i>Papaver orientale</i> L.	<i>Papaver</i>	<i>mak</i>
	mak nagotodygowy	<i>Papaver nudicaule</i> L.	<i>Papaver</i>	<i>mak</i>
marchew	marchew jadalna	<i>Daucus carota</i> L.	<i>Daucus</i>	<i>marchew</i>
	marchew pastewna	<i>Daucus carota</i> L.	<i>Daucus</i>	<i>marchew</i>
marzanka wonna	marzanka wonna	<i>Asperula odorata</i> L.	<i>Asperula</i>	<i>marzanka</i>
marzanna barwierska	marzanna barwierska	<i>Rubia tinctorum</i> L.	<i>Rubia</i>	<i>marzanna</i>
melisa lekarska	melisa lekarska	<i>Melissa officinalis</i> L.	<i>Melissa</i>	<i>melisa</i>
melon	melon	<i>Cucumis melo</i> L.	<i>Cucumis</i>	<i>ogórek</i>
miesiącznica	miesiącznica roczna	<i>Lunaria annua</i> L.	<i>Lunaria</i>	<i>miesiącznica</i>
mięta	mięta okrągłolistna	<i>Mentha rotundifolia</i> (L.) Huds.	<i>Mentha</i>	<i>mięta</i>
	mięta długolistna	<i>Mentha longifolia</i> L.	<i>Mentha</i>	<i>mięta</i>
	mięta kędzierzawa	<i>Mentha crispa</i> L.	<i>Mentha</i>	<i>mięta</i>

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

	mięta pieprzowa	<i>Mentha piperita</i> L.	<i>Mentha</i>	mięta
mikołajek	mikołajek płaskolistny	<i>Eryngium planum</i> L.	<i>Eryngium</i>	mikołajek
miłek wiosenny	miłek wiosenny	<i>Adonis vernalis</i> L.	<i>Adonis</i>	miłek
miodunka plamista	miodunka plamista	<i>Pulmonaria officinalis</i> L.	<i>Pulmonaria</i>	miodunka
mniszek lekarski	mniszek lekarski	<i>Taraxacum officinalis</i> L.	<i>Taraxacum</i>	mniszek
mydlnica lekarska	mydlnica lekarska	<i>Saponaria officinalis</i> L.	<i>Saponaria</i>	mydlnica
niecierpek	niecierpek balsamina	<i>Impatiens balsamina</i>	<i>Impatiens</i>	niecierpek
nagietek lekarski	nagietek lekarski	<i>Calendula officinalis</i> L.	<i>Calendula</i>	nagietek
naparstnica	naparstnica purpurowa	<i>Digitalis purpurea</i> L.	<i>Digitalis</i>	naparstnica
	naparstnica wełnista	<i>Digitalis lanata</i> L.	<i>Digitalis</i>	naparstnica
narcyz	narcyz trąbkowy	<i>Narcissus pseudonarcissus</i>	<i>Narcissus</i>	narcyz
nasturcja	nasturcja większa	<i>Tropaeolum majus</i> L.	<i>Tropaeolum</i>	nasturcja
nawłóć pospolita	nawłóć pospolita	<i>Solidago virga-aurea</i> L.	<i>Solidago</i>	nawłóć
nostrzyk	nostrzyk biały	<i>Melilotus albus</i> L.	<i>Melilotus</i>	nostrzyk
	nostrzyk żółty	<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pall.	<i>Melilotus</i>	nostrzyk
oberżyna (bakłażan)	oberżyna (bakłażan)	<i>Solanum melongera</i> L.	<i>Solanum</i>	oberżyna
ogórecznik lekarski	ogórecznik lekarski	<i>Borago officinalis</i> L.	<i>Borago</i>	ogórecznik
ogórek	ogórek	<i>Cucumis sativus</i> L.	<i>Cucumis</i>	ogórek
oman wielki	oman wielki	<i>Inula helenium</i> L.	<i>Inula</i>	oman
orlik pospolity	orlik pospolity	<i>Aquilegia vulgaris</i> L.	<i>Aquilegia</i>	orlik
ostropest plamisty	ostropest plamisty	<i>Silybum marianum</i> L.	<i>Silybum</i>	ostropest
ostróżeczka ogrodowa	ostróżeczka ogrodowa	<i>Consolida ajacis</i> (L.) Schur	<i>Consolida</i>	ostróżeczka
ostrzeń	ostrzeń pospolity	<i>Cynoglossum officinale</i> L.	<i>Cynoglossum</i>	ostrzeń
owies	owies bizantyjski	<i>Avena byzantina</i> K. Koch	<i>Avena</i>	owies
	owies nagi/owies nagoziarnisty jary	<i>Avena nuda</i> L.	<i>Avena</i>	owies
	owies siewny	<i>Avena sativa</i> L.	<i>Avena</i>	owies
	owies szorstki	<i>Avena strigosa</i> L.	<i>Avena</i>	owies
papryka roczna	papryka roczna	<i>Capsicum annuum</i> L.	<i>Capsicum</i>	papryka
pasternak zwyczajny	pasternak zwyczajny	<i>Pastinaca sativa</i> L.	<i>Pastinaca</i>	pasternak
pietruszka	pietruszka korzeniowa	<i>Petroselinum sativum</i> ssp. <i>tuberosum</i>	<i>Petroselinum</i>	pietruszka
	pietruszka naciowa	<i>Petroselinum sativum</i> ssp. <i>crispum</i>	<i>Petroselinum</i>	pietruszka
pięciornik kurze ziele	pięciornik kurze ziele	<i>Potentilla erecta</i> Hampe	<i>Potentilla</i>	pięciornik
pluskwica cuchnąca	pluskwica cuchnąca	<i>Cimicifuga foetida</i> L.	<i>Cimicifuga</i>	pluskwica

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

pokrzyk wilcza jagoda	pokrzyk wilcza jagoda	<i>Atropa belladonna</i> L.	<i>Atropa</i>	pokrzyk
pokrzywa zwyczajna	pokrzywa zwyczajna	<i>Urtica dioica</i> L.	<i>Urtica</i>	pokrzywa
pomidor	pomidor	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	<i>Lycopersum</i>	pomidor
pomidor skórzasty	pomidor skórzasty	<i>Physalis ixocarpa</i>	<i>Physalis</i>	pomidor
poziomka	poziomka	<i>Fragaria vesca</i> L.	<i>Fragaria</i>	poziomka
	truskawka	<i>Fragaria x ananassa</i> Duch	<i>Fragaria</i>	truskawka
prawoślaz	malwa czarna	<i>Althea rosea</i> (L.) Cav.	<i>Althea</i>	prawoślaz
	prawoślaz lekarski	<i>Althea officinalis</i> L.	<i>Althea</i>	prawoślaz
proso	proso	<i>Panicum miliaceum</i> L.	<i>Panicum</i>	proso
	pajza	<i>Panicum frumentaceum</i> L.	<i>Panicum</i>	proso
przelot pospolity	przelot pospolity	<i>Anthyllis vulneraria</i> L.	<i>Anthyllis</i>	przelot
pszczelnik	pszczelnik mołdawski	<i>Dracocephalum moldavica</i> L.	<i>Drococephalum</i>	pszczelnik
pszenica jara	pszenica płaskurka - jara	<i>Triticum dicoccum</i> Schübl.	<i>Triticum</i>	pszenica
	pszenica samopsza - jara	<i>Triticum monococcum</i> L.	<i>Triticum</i>	pszenica
	pszenica twarda - jara	<i>Triticum durum</i> Desf.	<i>Triticum</i>	pszenica
	pszenica zwyczajna - jara	<i>Triticum aestivum</i> L. emend. Fiori et Paol.	<i>Triticum</i>	pszenica
pszenica orkisz jara	pszenica orkisz - jara	<i>Triticum spelta</i> L.	<i>Triticum</i>	pszenica
pszenica ozima	pszenica płaskurka - f. ozima	<i>Triticum dicoccum</i> Schübl.	<i>Triticum</i>	pszenica
	pszenica samopsza -f. ozima	<i>Triticum monococcum</i> L.	<i>Triticum</i>	pszenica
	pszenica twarda - f. ozima	<i>Triticum durum</i> Desf.	<i>Triticum</i>	pszenica
	pszenica zwyczajna - f. ozima	<i>Triticum aestivum</i> L. emend. Fiori et Paol.	<i>Triticum</i>	pszenica
pszenica orkisz ozima	pszenica orkisz - f. ozima	<i>Triticum spelta</i> L.	<i>Triticum</i>	pszenica
pszenżyto jare	pszenżyto jare	<i>x Triticosecale</i> Wittm.	<i>x Triticosecale</i> Wittm.	pszenżyto
pszenżyto ozime	pszenżyto ozime	<i>x Triticosecale</i> Wittm.	<i>x Triticosecale</i> Wittm.	pszenżyto
przewiercień	przewiercień okrągłolistny	<i>Bupleurum rotundifolium</i> L.	<i>Bupleurum</i>	przewiercień
rdest	rdest wężownik	<i>Polygonum bistorta</i> L.	<i>Polygonum</i>	rdest
rezeda	rezeda wonna	<i>Reseda odorata</i> L.	<i>Reseda</i>	rezeda
	rezeda żółta	<i>Reseda lutea</i> L.	<i>Reseda</i>	rezeda
rodzynek brazylijski	rodzynek brazylijski	<i>Physalis peruviana</i>	<i>Physalis</i>	rodzynek
rokietta	rokietta siewna (ogrodowa)	<i>Eruca sativa</i> Mill.	<i>Eruca</i>	rokietta
roszpunka warzywna	roszpunka warzywna	<i>Valerianella olitoria</i> (L.) Latter. Em. Betcke	<i>Valeriana</i>	roszpunka
rozchodnikowiec/ rozchodnik	rozchodnikowiec okazały	<i>Hylotelephium spectabile</i> (Boreau) H. Ohba	<i>Hylotelephium</i>	rozchodnikowiec

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

roźnik	roźnik przerośnięty	<i>Silphium perfoliatum</i> L.	<i>Silphium</i>	roźnik
różeńiec górski	różeńiec górski	<i>Rhodiola rosea</i> L.	<i>Rhodiola</i>	różeńiec
rukiew	rukiew wodna	<i>Nasturtium officinale</i> W.T. Aiton	<i>Nasturtium</i>	rukiew
rumian rzymski (szlachetny)	rumian rzymski (szlachetny)	<i>Anthemis nobilis</i> L.	<i>Anthemis</i>	rumian
rumianek pospolity	rumianek pospolity	<i>Chamomilla recutita</i> (L) Rauch.	<i>Chamomilla</i>	rumianek
ruta zwyczajna	ruta zwyczajna	<i>Ruta graveolens</i> L.	<i>Ruta</i>	ruta
rutewka	rutewka orlikolistna	<i>Thalictrum aquilegifolium</i> L.	<i>Thalictrum</i>	rutewka
rutwica	rutwica lekarska	<i>Galega officinalis</i> L.	<i>Galega</i>	rutwica
	rutwica wschodnia	<i>Galega orientalis</i> Lam.	<i>Galega</i>	rutwica
rzepik ozimy	perko	<i>Brassica rapa</i> x <i>Brassica rapa</i> subsp. chinensis	<i>Brassica</i>	kapusta
	rzepik	<i>Brassica rapa</i> ssp. oleifera.	<i>Brassica</i>	kapusta
rzepik pospolity	rzepik pospolity	<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	<i>Agrimonia</i>	rzepik
rzeżucha ogrodowa	pieprzyca siewna (rzeżucha ogrodowa)	<i>Lepidium sativum</i> L.	<i>Lepidium</i>	rzeżucha
rzodkiew	rzodkiew czarna	<i>Raphanus sativus</i> var. niger Kerner	<i>Raphanus</i>	rzodkiew
	rzodkiew oleista	<i>Raphanus sativus</i> var. oleiformis Pers.	<i>Raphanus</i>	rzodkiew
	rzodkiewka	<i>Raphanus sativus</i> var. sativus	<i>Raphanus</i>	rzodkiew
salsefia	salsefia	<i>Tragopogon porrifolius</i> L.	<i>Tragopogon</i>	salsefia
sałata	sałata głowiasta masłowa	<i>Lactuca sativa</i> var. capitata	<i>Lactuca</i>	sałata
	sałata głowiasta krucha	<i>Lactuca sativa</i> var. capitata	<i>Lactuca</i>	sałata
	sałata listkowa (rozetowa)	<i>Lactuca sativa</i> var. foliosa	<i>Lactuca</i>	sałata
	sałata łodygowa	<i>Lactuca sativa</i> var. augustana	<i>Lactuca</i>	sałata
	sałata rzymska	<i>Lactuca sativa</i> var. romana	<i>Lactuca</i>	sałata
seler	seler korzeniowy	<i>Apium graveolens</i> var. rapaceum	<i>Apium</i>	seler
	seler naciowy	<i>Apium graveolens</i> var. dulce	<i>Apium</i>	seler
seradela uprawna	seradela uprawna	<i>Ornithopus sativus</i> Brot.	<i>Ornithopus</i>	seradela
serdecznik pospolity	serdecznik pospolity	<i>Leonurus cardiaca</i> L.	<i>Leonurus</i>	serdecznik
siekiernica górską	siekiernica górską	<i>Hedysarum hedysaroides</i> (L.) Schinz et Thell.	<i>Hedysarum</i>	siekiernica
siwiec żółty	siwiec żółty	<i>Glaucium flavum</i> Cr.	<i>Glaucium</i>	siwiec
skorzonera	skorzonera	<i>Scorzonera hispanica</i> L.	<i>Scorzonera</i>	skorzonera
słonecznik	słonecznik oleisty	<i>Helianthus annuus</i> L.	<i>Helianthus</i>	słonecznik
	słonecznik pastewny	<i>Helianthus annuus</i> L.	<i>Helianthus</i>	słonecznik
	topinambur	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	<i>Helianthus</i>	słonecznik
soczewica jadalna	soczewica jadalna	<i>Lens culinaris</i> Medik.	<i>Lens</i>	soczewica

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

soja zwyczajna	soja zwyczajna	<i>Glycine max</i> (L.) Merrill	<i>Glycine</i>	soja
sorgo	sorgo techniczne	<i>Sorghum vulgare</i> var. <i>technicum</i>	<i>Sorghum</i>	sorgo
	sorgo zwyczajne	<i>Sorghum bicolor</i>	<i>Sorghum</i>	sorgo
	trawa sudańska	<i>Sorghum bicolor</i>	<i>Sorghum</i>	sorgo
sparceta	sparceta piaskowa	<i>Onobrychis arenaria</i> (Kit.) DC	<i>Onobrychis</i>	sparceta
	sparceta (esparceta) siewna	<i>Onobrychis vicifolia</i> Scop.	<i>Onobrychis</i>	esparceta
stewia	stewia rebaudiana	<i>Stevia rebaudiana</i> Bertoni	<i>Stevia</i>	stewia
stulisz	stulisz miotłowy	<i>Sisymbrium polymorphum</i> (Murray) Roth	<i>Sisymbrium</i>	stulisz
suchlin	suchlin różowy	<i>Helipterum roseum</i>	<i>Helipterum</i>	suchlin
suchokwiat roczny	suchokwiat roczny	<i>Xeranthemum annuum</i> L.	<i>Xeranthemum</i>	suchokwiat
szałwia	szałwia lekarska	<i>Salvia officinalis</i> L.	<i>Salvia</i>	szałwia
	szałwia okrągowa	<i>Salvia verticillata</i> L.	<i>Salvia</i>	szałwia
	szałwia omączona	<i>Salvia farinacea</i> Benth.	<i>Salvia</i>	szałwia
	szałwia lśniąca	<i>Salvia splendens</i> Sellow ex Roemer & J.A. Schultes	<i>Salvia</i>	szałwia
	szałwia powabna	<i>Salvia viridis</i> L.	<i>Salvia</i>	szałwia
szanta zwyczajna	szanta zwyczajna	<i>Marrubium vulgare</i> L.	<i>Marrubium</i>	szanta
szarłat	szarłat wiechowaty	<i>Amaranthus paniculatus</i> L.	<i>Amaranthus</i>	szarłat
	szarłat zwisły	<i>Amaranthus caudatus</i> L.	<i>Amaranthus</i>	szarłat
	szarłat	<i>Amaranthus</i> spp.	<i>Amaranthus</i> spp.	szarłat
szczęć	szczęć leśna	<i>Dipsacus fullonum</i> L.	<i>Dipsacus</i>	szczęć
	szczęć sukiennicza	<i>Dipsacus sativus</i> (L.) Honck.	<i>Dipsacus</i>	szczęć
szczodrak krokoszowy	szczodrak krokoszowy (leuzea)	<i>Rhaponticum carthamoides</i> (Willd.) Iljin.	<i>Rhaponticum</i>	szczodrak
szpinak nowozelandzki	szpinak nowozelandzki	<i>Tetragonia expansa</i> Murr.	<i>Tetragonia</i>	szpinak
szpinak zwyczajny	szpinak warzywny (zwyczajny)	<i>Spinacia oleracea</i> L.	<i>Spinacia</i>	szpinak
ślaz	ślaz dziki	<i>Malva sylvestris</i> L.	<i>Malva</i>	ślaz
	ślaz maurytański	<i>Malva mauritiana</i> L.	<i>Malva</i>	ślaz
ślazowiec pensylwański	ślazowiec pensylwański	<i>Sida hermaphrodita</i>	<i>Sida</i>	ślazowiec
ślazówka	ślazówka ogrodowa	<i>Lavatera trimestris</i> L.	<i>Lavatera</i>	ślazówka
	ślazówka turyngska	<i>Lavatera thuringiaca</i> L.	<i>Lavatera</i>	ślazówka
trawy	festulolium	<i>x Festulolium</i> Asch. & Graebn.	<i>Festulolium</i>	kostrzyca
	kostrzewa czerwona	<i>Festuca rubra</i> L.	<i>Festuca</i>	kostrzewa
	kostrzewa łąkowa	<i>Festuca pratensis</i> Huds.	<i>Festuca</i>	kostrzewa
	kostrzewa nitkowata	<i>Festuca filiformis</i> Pourr.	<i>Festuca</i>	kostrzewa

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

	kostrzewa owcza	<i>Festuca ovina</i> L.	<i>Festuca</i>	kostrzewa
	kostrzewa szczecińska	<i>Festuca trachyphylla</i> (Hack.) Krajina	<i>Festuca</i>	kostrzewa
	kostrzewa trzcinowa	<i>Festuca arundinacea</i> Schreber	<i>Festuca</i>	kostrzewa
	kupkówka pospolita	<i>Dactylis glomerata</i> L.	<i>Dactylis</i>	kupkówka
	mietlica biaława	<i>Agrostis gigantea</i> Roth	<i>Agrostis</i>	mietlica
	mietlica pospolita	<i>Agrostis capillaris</i> L.	<i>Agrostis</i>	mietlica
	mietlica psia	<i>Agrostis canina</i> L.	<i>Agrostis</i>	mietlica
	mietlica rozłogowa	<i>Agrostis stolonifera</i> L.	<i>Agrostis</i>	mietlica
	mozga kanaryjska/kanar	<i>Phalaris canariensis</i> L.	<i>Phalaris</i>	mozga
	rajgras wyniosły/rajgras francuski	<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) P. Beauv. ex J. Presl & C. Presl	<i>Arrhenatherum</i>	rajgras
	stokłosa bezostna	<i>Bromus inermis</i> Leyss.	<i>Bromus</i>	stokłosa
	stokłosa uniolowata	<i>Bromus catharticus</i> Vahl	<i>Bromus</i>	stokłosa
	tymotka kolankowata	<i>Phleum nodosum</i> L.	<i>Phleum</i>	tymotka
	tymotka łąkowa	<i>Phleum pratense</i> L.	<i>Phleum</i>	tymotka
	wiechlina błotna	<i>Poa palustris</i> L.	<i>Poa</i>	wiechlina
	wiechlina gajowa	<i>Poa nemoralis</i> L.	<i>Poa</i>	wiechlina
	wiechlina łąkowa	<i>Poa pratensis</i> L.	<i>Poa</i>	wiechlina
	wiechlina zwyczajna	<i>Poa trivialis</i> L.	<i>Poa</i>	wiechlina
	życica mieszańcowa/rajgras oldenburski	<i>Lolium x boucheanum</i> Kunth	<i>Lolium</i>	życica
	życica trwała/rajgras angielski	<i>Lolium perenne</i> L.	<i>Lolium</i>	życica
	życica wielokwiatowa westerwoldzka/rajgras holenderski	<i>Lolium multiflorum</i> Lam.	<i>Lolium</i>	życica
	życica wielokwiatowa/rajgras włoski	<i>Lolium multiflorum</i> Lam.	<i>Lolium</i>	życica
trybula leśna	trybula leśna	<i>Anthriscus sylvestris</i> L.	<i>Anthriscus</i>	trybula
trędownik	trędownik bulwiasty	<i>Scrophularia nodosum</i> L.	<i>Scrophularia</i>	trędownik
trojeść	trojeść krwista	<i>Asclepias incarnata</i> L.	<i>Asclepias</i>	trojeść
tulipan	tulipan ogrodowy	<i>Tulipa gesneriana</i>	<i>Tulipa</i>	tulipan
tysiącznik pospolity	tysiącznik pospolity	<i>Erythraea centaurium</i> Pers.	<i>Erythraea</i>	tysiącznik
tytoń	tytoń	<i>Nicotiana tabacum</i>	<i>Nicotiana</i>	tytoń
ubiorek	ubiorek gorzki	<i>Iberis amara</i>	<i>Iberis</i>	ubiorek
werbena pospolita	werbena pospolita	<i>Verbena officinalis</i> L.	<i>Verbena</i>	werbena
wierzbownica drobnokwiatowa	wierzbownica drobnokwiatowa	<i>Epilobium parviflorum</i> L.	<i>Epilobium</i>	wierzbownica
wierzbówka kiprzyca	wierzbówka kiprzyca	<i>Chamaenerion angustifolium</i> (L.) Scop.	<i>Chamaenerion</i>	wierzbówka

Opracowano w Departamencie Płatności Bezpośrednich MRiRW

wiesiołek	wiesiołek dwuletni	<i>Oenothera biennis</i> L.	<i>Oenothera</i>	wiesiołek
	wiesiołek dziwny	<i>Oenothera paradoxa</i> L.	<i>Oenothera</i>	wiesiołek
	wiesiołek lamarka	<i>Oenothera lamartiana</i> L.	<i>Oenothera</i>	wiesiołek
wilczomlec	wilczomlec biało-brzezi	<i>Euphorbia marginata</i> Pursh	<i>Euphorbia</i>	wilczomlec
wilżyna ciernista	wilżyna ciernista	<i>Ononis spinosa</i> L.	<i>Ononis</i>	wilżyna
włośnica	ber (włośnica)	<i>Setaria italica</i> var. <i>maxima</i>	<i>Setaria</i>	włośnica
	proso węgierskie (mohar)	<i>Setaria italica</i> var. <i>moharia</i>	<i>Setaria</i>	włośnica
wrotycz (złocień) maruna	wrotycz (złocień) maruna	<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip.	<i>Tanacetum</i>	wrotycz
wyka (jara)*	bobik	<i>Vicia faba</i> L. ssp. <i>minor</i>	<i>Vicia</i>	wyka
	bób	<i>Vicia faba</i> L. ssp. <i>major</i>	<i>Vicia</i>	wyka
	wyka siewna	<i>Vicia sativa</i> L.	<i>Vicia</i>	wyka
wyka (ozima)	wyka kosmata	<i>Vicia villosa</i> Roth.	<i>Vicia</i>	wyka
wyżlin	wyżlin większy	<i>Antirrhinum majus</i> L.	<i>Antirrhinum</i>	wyżlin
zatrwian	zatrwian wrębnny	<i>Limonium sinuatum</i> (L.) Mill.	<i>Limonium</i>	zatrwian
	zatrwian Suworowa	<i>Limonium souworowii</i>	<i>Limonium</i>	zatrwian
ziemniak	ziemniak	<i>Solanum tuberosum</i> L.	<i>Solanum</i>	ziemniak
złocień	złocień trójbarwny	<i>Chrysanthemum carinatum</i>	<i>Ismelia</i>	złocień
	złocień wieńcowy	<i>Chrysanthemum coronarium</i>	<i>Chrysanthemum</i>	złocień
	złocień dalmatyński	<i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i> Vis.	<i>Chrysanthemum</i>	złocień
złociszek	złociszek oskrzydłony	<i>Ammobium alatum</i> R.Br.	<i>Ammobium</i>	złociszek
żeń-szeń prawdziwy	żeń-szeń prawdziwy	<i>Panax ginseng</i> C.A.Mey	<i>Panax</i>	żeń-szeń
żmijowiec zwyczajny	żmijowiec zwyczajny	<i>Echium vulgare</i> L.	<i>Echium</i>	żmijowiec
żyto jare	żyto jare	<i>Secale cereale</i> L.	<i>Secale</i>	żyto
żyto ozime	żyto krzyca	<i>Secale montanum</i> L.	<i>Secale</i>	żyto
	żyto ozime	<i>Secale cereale</i> L.	<i>Secale</i>	żyto

Źródło: Opracowano we współpracy z Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie.

* W przypadku gdy uprawianą rośliną jest bobik lub bób zgłaszany do płatności związanej z produkcją do powierzchni upraw roślin strączkowych na ziarno, we wniosku o przyznanie płatności po wskazaniu rodzaju uprawy „wyka (jara)” w nawiasie należy podać nazwę tej rośliny („bobik” lub „bób”).

Załącznik nr 4 – Przykładowa lista mieszanek (nie należących do „traw i innych pastewnych roślin zielnych”) uprawianych jako uprawa główna

pszenica zwyczajna ozima z pszenżytem ozimym	owies siewny z wyką siewną	kukurydza zwyczajna z bobikiem
pszenżyto ozime z żytem ozimym	żyto jare z pszenicą zwyczajną jarą	kukurydza zwyczajna z wyką siewną
żyto ozime z wyką kosmatą	żyto jare z pszenżytem jarym	wyka siewna z gorczycą sarepską
jęczmień jary z pszenicą zwyczajną jarą	żyto jare z wyką siewną	wyka siewna z bobikiem
jęczmień jary z owsem siewnym	żyto jare z łubinem wąskolistnym	wyka siewna z łubinem białym
jęczmień jary z pszenżytem jarym	żyto jare z łubinem żółtym	wyka siewna z łubinem wąskolistnym
jęczmień jary z żytem jarym	pszenżyto jare z pszenicą zwyczajną jarą	wyka siewna z łubinem żółtym
jęczmień jary z grochem siewnym	pszenżyto jare z grochem siewnym	bobik z grochem siewnym
jęczmień jary z łubinem wąskolistnym	pszenżyto jare z wyką siewną	groch siewny z gorczycą białą
jęczmień jary z łubinem żółtym	pszenżyto jare z łubinem wąskolistnym	soczewica jadalna z gorczycą białą
owies siewny z pszenicą zwyczajną jarą	pszenżyto jare z łubinem żółtym	słonecznik pastewny z bobikiem i z łubinem żółtym
owies siewny z pszenżytem jarym	pszenica zwyczajna jara z grochem siewnym	słonecznik pastewny z bobikiem i z wyką siewną
owies siewny z żytem jarym	pszenica zwyczajna jara z wyką siewną	słonecznik pastewny z wyką siewną i z owsem siewnym
owies siewny z grochem siewnym	pszenica zwyczajna jara z łubinem wąskolistnym	słonecznik pastewny z bobikiem i z wyką siewną
owies siewny z łubinem wąskolistnym	pszenica zwyczajna jara z łubinem żółtym	bobik z łubinem żółtym i z wyką siewną
owies siewny z łubinem żółtym	kukurydza zwyczajna ze słonecznikiem pastewnym	kukurydza zwyczajna ze słonecznikiem pastewnym i z wyką siewną

Źródło: Opracowano we współpracy z Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Załącznik nr 5 - Lista gatunków roślin miododajnych (bogaty w pyłek i nektar)

Rośliny miododajne typowo uprawne	Pozostałe (nieuprawne) rośliny miododajne
<ul style="list-style-type: none"> • facelia błękitna (<i>Phacelia tanacetifolia</i> Benth.) • gorczyca jasna (<i>Sinapis alba</i> L.) • gryka zwyczajna (<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench) • komonica zwyczajna (<i>Lotus corniculatus</i> L.) • koniczyny (<i>Trifolium</i> spp.) z wyłączeniem koniczyny odstającej (<i>Trifolium patens</i> Schreb.) • lucerny (<i>Medicago</i> spp.) • nostrzyk biały (<i>Melilotus albus</i> Med.) • rzodkiew oleista (<i>Raphanus sativus</i> var. <i>oleiformis</i> Pers.) • słonecznik zwyczajny (<i>Helianthus annuus</i> L.) • sparceta piaskowa (<i>Onobrychis arenaria</i> (Kit.) DC.) • sparceta siewna (<i>Onobrychis viciifolia</i> Scop.) • wyka kosmata (<i>Vicia villosa</i> Roth.). 	<ul style="list-style-type: none"> • astry (<i>Aster</i> spp.) z wyłączeniem astra nowobelgijskiego (<i>Aster novi-belgii</i> L.) i astra wierzbolistnego (<i>Aster xsalignus</i> Willd.) • bodziszki (<i>Geranium</i> spp.) • chabry (<i>Centaurea</i> spp.) • czarnuszki (<i>Nigella</i> spp.) • cząber ogrodowy (<i>Satureja hortensis</i> L.) • czyściec prosty (<i>Stachys recta</i> L.) • driakwie (<i>Scabiosa</i> spp.) • dzielżan jesienny (<i>Helenium autumnale</i> L.) • farbownik lekarski (<i>Anchusa officinalis</i> L.) • kłosowce (<i>Agastache</i> spp.) • kocimiętki (<i>Nepeta</i> spp.) • kolendra siewna (<i>Coriandrum sativum</i> L.) • kosmos pierzastolistny (<i>Cosmos bipinnatus</i> Cav.) • krwawnica pospolita (<i>Lythrum salicaria</i> L.) • lebiodka pospolita (<i>Origanum vulgare</i> L.) • lubczyk ogrodowy (<i>Levisticum officinale</i> Koch) • łyszczec wiechowaty (<i>Gypsophila paniculata</i> Fisch.) • macierzanka piaskowa (<i>Thymus serpyllum</i> L. em. Fr.) • marzymięta grzebieniasta (orzężona) (<i>Elsholtzia ciliata</i> (Thunb.) Hyl.) • mierznicza czarna (<i>Ballota nigra</i> L.) • mięty (<i>Mentha</i> spp.) • mikołajek płaskolistny (<i>Eryngium planum</i> L.) • ogórecznik lekarski (<i>Borago officinalis</i> L.) • ostropest plamisty (<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.) • ożanka nierównoząbkowa (<i>Teucrium scorodonia</i> L.) • przegorzany (<i>Echinops</i> spp.) • pszczałnik mołdawski (<i>Dracocephalum moldavicum</i> L.) • rezedy (<i>Reseda</i> spp.) • rukiew siewna (<i>Eruca sativa</i> DC.) • serdecznik pospolity (<i>Leonurus cardiaca</i> L.) • stulisz sztywny (<i>Sisymbrium strictissimum</i> L.) • szałwie (<i>Salvia</i> spp.) z wyłączeniem szałwi błyszczącej (<i>S. splendens</i> Sello) • szanta zwyczajna (<i>Marrubium vulgare</i> L.) • szczecie (<i>Dipsacus</i> spp.) • ślaz zygmarek (<i>Malva alcea</i> L.) • ślazówka turyngska (<i>Lavatera thuringiaca</i> L.) • świerzbnica polna (<i>Knautia arvensis</i> (L.) Coult.) • trędownik bulwiasty (<i>Scrophularia nodosa</i> L.) • werbena krzaczasta (<i>Verbena hastata</i> L.)

	<ul style="list-style-type: none"> • wielosił błękitny (<i>Polemonium coeruleum</i> L.) • wierzbownica kosmata (<i>Epilobium hirsutum</i> L.) • wierzbówka kiprzyca (<i>Chamaenerion angustifolium</i> (L.) Scop.) • żeleźniak pospolity (<i>Phlomis tuberosa</i> L.) • żmijowiec grecki (<i>Echium creticum</i> S.S.) • żywokost lekarski (<i>Symphytum officinale</i> L.)
--	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie obszarów uznawanych za obszary proekologiczne oraz warunków wspólnej realizacji praktyki utrzymania tych obszarów (Dz. U. poz. 354. z późn. zm.).

Załącznik nr 6 – Przykładowa lista gatunków roślin bobowatych drobnonasiennych, które mogą być uprawiane jako wsiewka w uprawę główną

Lp.	Rośliny bobowate
1	seradela
2	komonica błotna
3	komonica zwyczajna
4	koniczyna biała
5	koniczyna białoróżowa
6	koniczyna czerwona
7	koniczyna krwistoczerwona
8	koniczyna perska
9	lucerna chmielowa
10	lucerna mieszańcowa
11	lucerna sierpowata
12	lucerna siewna
13	nostrzyk biały
14	rutwica wschodnia

Źródło: Opracowano we współpracy z Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.

Załącznik nr 7 – Przykładowa lista gatunków, z których jest możliwe tworzenie mieszanek międzyplonów/pokrywy zielonej uznawanych za obszary proekologiczne

Lp.	Roślina			Grupa uprawna
1	pszenica zwyczajna jara	R	UR	Zbożowe
2	pszenica zwyczajna ozima	R	UR	Zbożowe
3	pszenżyto jare	R	UR	Zbożowe
4	pszenżyto ozime	R	UR	Zbożowe
5	żyto jare	R	UR	Zbożowe
6	żyto ozime	R	UR	Zbożowe

7	owies	R	UR	Zbożowe
8	jęczmień jary	R	UR	Zbożowe
9	jęczmień ozimy	R	UR	Zbożowe
10	mieszanka zbożowa	R	UR	Zbożowe
11	gorczyca biała, czarna, brązowa	R	UR	Oleiste
12	rzepak jary	R	UR	Oleiste
13	rzepak ozimy	R	UR	Oleiste
14	rzepik	R	UR	Oleiste
15	rzodkiew oleista	R	UR	Oleiste
16	Perko (Brachina)	R	UR	Pastewne
17	rzepa pastewna	R	UR	Pastewne
18	słonecznik pastewny	R	UR	Pastewne
19	facelia błękitna	R	UR	Miododajne
24	łubin biały	R	UR	Bobowate grubonasienne
25	łubin wąskolistny	R	UR	Bobowate grubonasienne
26	łubin żółty	R	UR	Bobowate grubonasienne
27	groch siewny	R	UR	Bobowate grubonasienne
28	peluszka	R	UR	Bobowate grubonasienne
29	bobik	R	UR	Bobowate grubonasienne
30	seradela uprawna	R	UR	Bobowate grubonasienne
31	soja zwyczajna	R	UR	Bobowate grubonasienne
32	wyka kosmata	R	UD	Bobowate grubonasienne
33	wyka siewna	R	UR	Bobowate grubonasienne
34	esparceta siewna	R	UW	Bobowate drobnonasienne
35	komonica zwyczajna	R	UW	Bobowate drobnonasienne
36	komonica błotna	R	UW	Bobowate drobnonasienne
37	koniczyna biała	R	UW	Bobowate drobnonasienne
38	koniczyna białoróżowa	R	UW	Bobowate drobnonasienne
39	koniczyna czerwona	R	UW	Bobowate drobnonasienne
40	koniczyna egipska(aleksandryjska)	R	UW	Bobowate drobnonasienne
41	koniczyna krwistoczerwona	R	UR	Bobowate drobnonasienne
42	koniczyna perska	R	UR	Bobowate drobnonasienne
43	lucerna chmielowa (nerkowata)	R	UW	Bobowate drobnonasienne
44	lucerna mieszańcowa	R	UW	Bobowate drobnonasienne
45	lucerna sierpowata	R	UW	Bobowate drobnonasienne
46	lucerna siewna	R	UW	Bobowate drobnonasienne

47	nostrzyk biały	R	UR	Bobowate drobnonasienne
48	nostrzyk żółty (lekarski)	R	UD	Bobowate drobnonasienne
49	przełot pospolity	R	UW	Bobowate drobnonasienne
50	Mieszanka traw (mieszanki jedno- i wielogatunkowe)	R	UR	Pastewne

Źródło: Opracowane przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Radomiu.

Załącznik nr 8 - Lista roślin wiążących azot, których uprawa będzie uznana za obszar EFA

<ul style="list-style-type: none"> • bób (<i>Vicia faba major</i> L.) • bobik (<i>Vicia faba minor</i> L.) • ciecierzycza (<i>Cicer</i>) • fasola zwykła (<i>Phaseolus vulgaris</i> L.) • fasola wielokwiatowa (<i>Phaseolus coccineus</i> L.) • groch siewny (<i>Pisum sativum</i> L. (partim)) • groch siewny cukrowy (<i>Pisum sativum</i> L. (partim)) • soczewica jadalna (<i>Lens culinaris</i> Medik.) • soja zwyczajna (<i>Glycine max</i> (L.) Merrill) • łubin biały (<i>Lupinus albus</i> L.) • łubin wąskolistny (<i>Lupinus angustifolius</i> L.) • łubin żółty (<i>Lupinus luteus</i> L.) • peluszką (<i>Pisum arvense</i> L.) • seradela uprawna (<i>Ornithopus sativus</i> Brot.) 	<ul style="list-style-type: none"> • koniczyna czerwona (<i>Trifolium pratense</i> L.) • koniczyna biała (<i>Trifolium repens</i> L.) • koniczyna białoróżowa (<i>Trifolium hybridum</i> L.) • koniczyna perska (<i>Trifolium resupinatum</i> L.) • koniczyna krwistoczerwona (<i>Trifolium incarnatum</i> L.) • komonica zwyczajna (<i>Lotus corniculatus</i> L.) • esparceta siewna (<i>Onobrychis vicifolia</i> Scop.) • lędźwian (<i>Lathyrus</i> L.) • lucerna siewna (<i>Medicago sativa</i> L.) • lucerna mieszańcowa (<i>Medicago x varia</i> T. Martyn) • lucerna chmielowa (<i>Medicago lupulina</i> L.) • nostrzyk biały (<i>Melilotus albus</i>)
---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie obszarów uznawanych za obszary proekologiczne oraz warunków wspólnej realizacji praktyki utrzymania tych obszarów (Dz. U. poz. 354. z późn. zm.).

Załącznik nr 9 – Matryca współczynników ważenia i przekształcenia (konwersji) dla obszarów proekologicznych EFA

ELEMENT	WSPÓŁCZYNNIK KONWERSJI (m/ drzewo do m ²)	WSPÓŁCZYNNIK WAŻENIA	OBSZAR EFA (po zastosowaniu obu współczynników)
Grunty ugorowane (na 1m ²)	nie dotyczy	1	1 m ²
Grunty ugorowane z roślinami miododajnymi (bogatymi w pyłek i nektar) (na 1m ²)	nie dotyczy	1,5	1,5 m ²
Elementy krajobrazu:			
Żywopłaty/ pasy zadrzewione (na 1m)	5	2	10 m ²
Zadrzewienia pojedyncze (na drzewo)	20	1,5	30 m ²
Zagajniki śródpolne (na 1m ²)	nie dotyczy	1,5	1,5 m ²
Zadrzewienie liniowe (na 1m)	5	2	10 m ²
Oczka wodne (na 1m ²)	nie dotyczy	1,5	1,5 m ²
Rowy (na 1m)	5	2	10 m ²
Strefy buforowe i miedze śródpolne (na 1m)	6	1,5	9 m ²
Pasy gruntów kwalifikujących się do płatności wzdłuż obrzeży lasu (na 1m):			
- bez produkcji	6	1,5	9 m ²
- z produkcją	6	0,3	1,8 m ²
Zagajniki o krótkiej rotacji (na 1m ²)	nie dotyczy	0,5	0,5 m ²
Międzyplony lub okrywa zielona (na 1m ²)	nie dotyczy	0,3	0,3 m ²
Uprawy wiążące azot (na 1m ²)	nie dotyczy	1	1 m ²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia (UE) nr 1307/2013.